

บทที่ 4

ความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายต่างประเทศ

ในบทนี้จะศึกษาถึงกฎหมายความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศญี่ปุ่น

4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

4.1.1 วิวัฒนาการของกฎหมาย Product Liability ในสหรัฐอเมริกา

กฎหมาย Product Liability ในสหรัฐอเมริกามีมาประมาณ 60 ปี (1944)⁴⁰ แล้ว โดยมีวิวัฒนาการมาจากกฎหมายละเมิด สัญญา หลักในการสืบพยานและแนวคำพิพากษาของศาลที่สร้างหลักกฎหมายความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดขึ้น พัฒนาการอาจแบ่งได้เป็น 3 ระยะ จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่ง Restatement of the Law, Third, Torts: Product Liability เป็นกฎหมาย Product Liability ที่บังคับใช้ในสหรัฐอเมริกา

ระยะที่ 1

การฟ้องร้องให้รับผิดชอบในสินค้าที่ก่อความเสียหายเพราะความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตตามกฎหมายละเมิดในสหรัฐอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 18 นั้น จะทำได้ต่อเมื่อผู้เสียหายเป็นคู่สัญญากับผู้ผลิตตามหลักสัญญาที่มีบังคับเฉพาะต่อคู่สัญญาเท่านั้น (privity of contract) ดังเช่นการฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญา โดยผู้ผลิตมีหน้าที่ใช้ความระมัดระวัง (duty of care) เฉพาะต่อบุคคลที่ตนเป็นคู่สัญญาด้วยเท่านั้น ผู้ผลิตสินค้าด้วยความประมาทเลินเล่อและจำหน่ายสินค้าต่อไปยังผู้ค้าปลีกไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายซึ่งซื้อสินค้าไปจากผู้ค้าปลีกผู้เสียหายจึงไม่ได้รับความคุ้มครอง ในคดี *Winter Bottom v Wright*⁴¹ ข้อเท็จจริงในคดีนี้คือผู้ขับรถม้าได้รับบาดเจ็บเนื่องจากล้อของรถม้าหัก ผู้ขับรถม้าซึ่งไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้ผลิตรถม้าไม่อาจเรียกให้ผู้ผลิตรถม้ารับผิดชอบใช้ค่าเสียหายได้ ศาลจึงเริ่มตระหนักว่ากฎหมายละเมิดและกฎหมายสัญญาไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย แต่ศาลในคดีหลังก็ได้ยึดแนวคำพิพากษานี้เป็นบรรทัดฐานต่อมา เช่น ในคดี *Huset v J.I. Case Threshing Machine Co.*⁴² กระจบของเครื่องจักรเกิดหักทำให้คนคุมเครื่องจักรได้รับบาดเจ็บ คนคุมเครื่องจักรไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้ผลิตและไม่รู้ว่าเครื่องจักรมีความชำรุดบกพร่อง

⁴⁰ เริ่มต้นจากคดี *Escola v Coca Cola Bottling Co.*, (Cal 1944)

⁴¹ 152 Eng. Rep 402, Ex 1842

⁴² 120 Fed. 865, 6. L. R. A.303

ส่วนการฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญาที่ผู้เป็นโจทก์ต้องมีความสัมพันธ์ทางสัญญากับจำเลย ในสัญญาซื้อขายนั้นความรับผิดชอบของผู้ขายอยู่บนพื้นฐานของการรับประกัน (warranty) เพราะถือว่าผู้ขายมีหน้าที่รับประกันต่อผู้ที่ซื้อสินค้าไปจากตนเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือรับประกันโดยปริยายก็ได้ ดังนั้นหากผู้เสียหายเป็นเพียงผู้ใช้หรือบริโภคสินค้าแต่ไม่ได้เป็นผู้ซื้อสินค้าด้วยตัวเอง ผู้เสียหายก็ไม่อาจอ้างความคุ้มครองตามหลักรับประกัน

ระยะที่ 2

พัฒนาการในระยะที่ 2 เริ่มขึ้นเมื่อปลายศตวรรษที่ 18 ในคดี *McPherson v Buick Motor*⁴³ ศาลได้ก้าวจากหลักการเดิมโดยได้ตัดสินไว้ชัดเจนว่าไม่นำหลักความรับผิดชอบที่ต้องมีสัญญาระหว่างคู่กรณี (privity of contract) มาใช้ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุจากสินค้า คดีนี้โจทก์ได้ซื้อรถซึ่งบริษัทจำเลยเป็นผู้ผลิตจากพ่อค้าคนกลางและล่อเกิดหักในขณะที่เขาขับรถอยู่ที่ความเร็ว 8 ไมล์ต่อชั่วโมงทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ ล้อนั้นจำเลยซื้อจากผู้ผลิตล้อที่มีชื่อเสียงในการผลิตล้อและมีพยานหลักฐานว่าความชำรุดบกพร่องของล้อไม่อาจตรวจพบได้ แม้ว่าจะได้ตรวจสอบตามสมควรแล้วก็ตาม จำเลยไม่ได้ฉ้อฉลหรือรู้มาก่อน อันตรายก็ยังไม่เกิดขึ้นได้แม้จะได้สร้างอย่างระมัดระวังแล้วก็ตาม คดีนี้ผู้พิพากษา Benjamin Cardozo ตัดสินให้บริษัท Buick Motor ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายแม้ผู้เสียหายไม่ได้เป็นคู่สัญญากับบริษัทเพราะไม่ได้ซื้อรถยนต์จากบริษัทโดยตรง แต่ซื้อผ่านตัวแทนจำหน่ายและผู้ผลิตสินค้านั้นต้องรับผิดชอบแม้ว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นจากผู้ผลิตชิ้นส่วนอุปกรณ์มิได้เกิดจากสินค้านั้น โดยตรงก็ตาม โดยศาลให้เหตุผลว่าสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่องในตัวสินค้านั้นถือว่าอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึงซึ่งเทียบได้กับสินค้าอันตรายอย่างยาพิษหรือปืน ดังนั้นผู้ผลิตจึงมีหน้าที่จัดให้มีมาตรการความปลอดภัยที่ดี ด้วยการตรวจสอบให้ได้ว่าสินค้ามีความปลอดภัยจริงก่อนนำสินค้าออกจำหน่าย หากสินค้าก่อให้เกิดความเสียหาย ผู้ผลิตสินค้านั้นต้องรับผิดชอบแม้ว่าผู้เสียหายจะไม่ได้ซื้อรถยนต์จากบริษัทก็ตาม จำเลยไม่อาจยกหลักความรับผิดชอบเฉพาะระหว่างคู่สัญญา (privity of contract) มาต่อสู้ได้หากเป็นที่คาดหมายได้ว่าสินค้าที่ผลิตขึ้นด้วยความประมาทเลินเล่อจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับโจทก์หรือบุคคลอื่นซึ่งอยู่ในฐานะเดียวกันกับโจทก์ ในที่สุดได้มีการยกเลิกหลัก privity of contract ในการฟ้องให้รับผิดชอบจากการประมาทเลินเล่อไปโดยสิ้นเชิง

ระยะที่ 3

ในต้นศตวรรษที่ 19 หลัก privity of contract ก็ได้ค่อยๆ ถูกยกเลิกไปในการฟ้องตามหลักรับประกัน (warranty) ในกฎหมายลักษณะสัญญาด้วย แต่เดิมนั้นการรับประกันสินค้าเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งของสัญญาซื้อขาย ผู้ขายจึงมีหน้าที่รับประกันสินค้าต่อผู้ที่ซื้อที่ซื้อสินค้าไปจากตนเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการรับประกันโดยปริยาย (implied warranty) คือรับประกันว่าสินค้านั้นปราศจากความชำรุดบกพร่อง มีคุณภาพอยู่ในระดับเดียวกันกับสินค้าประเภทเดียวกันที่มีราคา

⁴³ 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050, N.Y.C.A., 1916

เท่ากันที่มีขายอยู่ในท้องตลาดซึ่งเป็นการรับประกันโดยผลของกฎหมาย หรือรับประกันโดยชัดแจ้ง ซึ่งมีการทำสัญญารับประกันโดยชัดแจ้งระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายหรือเป็นการที่ผู้ขายแสดงออกยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าที่ตนขาย (express warranty) เพราะการที่นำสินค้าออกวางจำหน่ายก็ถือว่าเป็นการรับประกันต่อคนทั่วไปไม่ใช่เฉพาะต่อผู้ที่ซื้อสินค้าไปเท่านั้นว่าสินค้านั้นไม่มีความบกพร่องและมีความปลอดภัยพอในการบริโภค คดีสำคัญคือ *Baxter v Ford Motor Co.*⁴⁴ ในคดีนี้โจทก์ได้ซื้อรถยนต์ยี่ห้อฟอร์ดจากบริษัท St. John Motor ซึ่งเป็นพ่อค้าปลีกของฟอร์ด (dealer) ในการจำหน่ายฟอร์ดได้แผนปลิวโฆษณาแก่พ่อค้าปลีกของตนซึ่งมีข้อความบรรยายถึงคุณสมบัติของกระจกหน้าของรถฟอร์ดรุ่นนี้ว่าเป็นกระจกสามชั้นที่ไม่แตกละเอียด แต่ปรากฏว่าในขณะที่โจทก์ขับรถอยู่นั้นได้มีกรวดกระเด็นมาถูกกระจกหน้ารถทำให้กระจกแตกละเอียด เศษกระจกกระเด็นถูกตาของโจทก์บาดเจ็บ ศาลวินิจฉัยว่าบริษัทฟอร์ดต้องรับผิดชอบต่อโจทก์แม้โจทก์จะไม่ได้ซื้อรถคันดังกล่าวไปจากบริษัทฟอร์ดโดยตรงก็ตามเพราะบริษัทฟอร์ดได้ให้การรับประกันโดยชัดแจ้งว่ากระจกรถยนต์ที่ตนผลิตเป็นกระจกที่ไม่แตกละเอียด และในที่สุดศาลได้ยกเลิกหลักความสัมพันธ์ในทางสัญญาในการรับประกันโดยปริยาย (implied warranty) ด้วยโดยตัดสินว่าการรับประกันโดยปริยายนั้นครอบคลุมถึงบุคคลที่ผู้ผลิตคาดหมายได้ว่าจะเป็นผู้บริโภคหรือผู้ใช้สินค้านั้นด้วย เช่นในคดี *Henningsen v Bloomfield Motors, Inc.*⁴⁵

หลังจากนั้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ศาลสหรัฐได้วางหลักว่าจะไม่ใช่หลัก privity of contract กับสินค้าที่ผลิตเพื่อการบริโภคของมนุษย์ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ยา และต่อมาได้ยกเว้นหลัก privity of contract กับสินค้าที่ผลิตขึ้นมาเพื่อเป็นของใช้กับร่างกายมนุษย์ด้วย เช่น เครื่องสำอาง ยาสระผม เป็นต้น

พัฒนาการที่สำคัญในระยะที่ 3 นี้ คือการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้สำหรับคดีสำคัญที่ได้วางหลักกฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) คือ คดี *Escola v Coca Cola Bottling Co.*, (Cal 1944) ซึ่งผู้พิพากษา Roger Traynor แห่ง California Supreme Court ได้ตัดสินว่าความรับผิดของผู้ผลิตควรเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัดไม่นำความรับผิดตามหลักประมาทเลินเล่อ (Negligence) มาใช้ สถาบันกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (the American Law Institute หรือ ALI) ได้นำแนวคิดความรับผิดโดยเคร่งครัดจากคำตัดสินของคดีนี้มายกร่างเป็นมาตรา 402 A ของ Restatement of the Law, Second, Torts ซึ่งเป็นกฎหมายละเมิด และได้นำมาปรับใช้กับคดี Product Liability มลรัฐจำนวนมากได้รับมาตรา 402 A ไปบัญญัติเป็นกฎหมายระดับมลรัฐ

คดี *Escola v Coca Cola Bottling Co.*, (Cal 1944) นี้ขวดน้ำอัดลมที่ผลิตโดยบริษัท Coca Cola เกิดระเบิดขึ้นขณะอยู่ในมือของพนักงานบริการในร้านอาหารแห่งหนึ่งของ

⁴⁴ 168 Wash 456 12 P. 2d 409 (Wash 1932)

⁴⁵ 32 N.J. 358, 161 A. 2d 69 (1960)

สหรัฐอเมริกาทำให้เขาได้รับบาดเจ็บจนมือข้างนั้นใช้งานไม่ได้ ศาลได้มีคำพิพากษาให้บริษัท Coca Cola ต้องรับผิดชอบพนักงานบริการผู้ได้รับความเสียหายนั้น ตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด โดยให้อำนาจนโยบายสาธารณะแห่งรัฐว่าผู้ผลิตต้องรับผิดโดยเคร่งครัดแม้ว่าผู้เสียหายจะไม่มีนิติสัมพันธ์ด้านสัญญากับผู้ผลิตสินค้าเลย และแม้ว่าผู้ผลิตจะไม่มี ความประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าเลยก็ตาม เพื่อลดอันตรายแก่ชีวิตและสุขภาพอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้พิพากษา Traynor ได้ยกเหตุผล 5 ประการที่จะกำหนดนโยบายสาธารณะให้ผู้ผลิตต้องมีความรับผิดโดยเคร่งครัดไว้ดังนี้

1. ผู้ผลิตเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่ดีที่สุดที่จะป้องกันความสูญเสีย เพราะสามารถคาดเห็นอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากสินค้าของตน ได้ดีกว่าผู้บริโภคและอาจป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นได้ ส่วนผู้บริโภคอาจไม่สามารถคาดเห็นอันตรายได้เลยจึงไม่อาจที่จะป้องกันอันตรายได้ ผู้ผลิตจึงควรรับผิดชอบเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นไม่ใช่ผู้บริโภค

2. เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแล้ว ความสูญเสียทั้งในทรัพย์สินและสุขภาพ ร่างกาย หรือชีวิตก็ตกอยู่กับผู้เสียหายผู้เคราะห์ร้ายซึ่งจะต้องแบกรับภาระแต่เพียงผู้เดียว อันเป็นภาระอันหนักยิ่ง การให้ผู้ผลิตรับผิดชอบหากเกิดความเสียหายขึ้นผู้ผลิตก็สามารถกระจายภาระนั้นได้โดยการรับประกันภัยซึ่งก็เป็นเพียงการเพิ่มต้นทุนในการประกอบธุรกิจแก่ผู้ผลิตเท่านั้น

3. ลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหาย การที่ผู้เสียหายต้องนำสืบให้ศาลเห็นว่าผู้ผลิตได้ทำการประมาทเลินเล่อเป็นภาระยาก เพราะการนำสืบถึงกรรมวิธีการผลิตเป็นเรื่องที่มีความลับซับซ้อนยากที่ผู้บริโภคโดยทั่วไปจะเข้าถึงและเข้าใจได้

4. นำหลัก *res ipsa loquitur* (The thing speaks for itself. หรือสิ่งย่อมปรากฏแจ้งชัดอยู่ในตัวเอง จึงไม่ต้องมีคำอธิบายอีก) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ในความรับผิดทางละเมิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อ มีหลักอยู่ว่าเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามปกติจะไม่เกิดขึ้นเว้นไว้แต่ว่ามีความผิดพลาดบางอย่างจึงทำให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นมา เพราะฉะนั้นแม้ว่าจะไม่อาจจะระบุได้ชัดเจนถึงสาเหตุของเหตุการณ์ดังกล่าว และไม่มีหลักฐานโดยตรง แต่การเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นก็เป็นเครื่องบ่งชี้ในตัวเองว่าต้องมีความผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น และเมื่อความเสียหายจากเหตุการณ์ดังกล่าวโดยที่ไม่ได้เป็นความผิดของผู้เสียหายก็ถือว่ามีการทำละเมิด และผู้ที่มีอำนาจควบคุมเหนือเหตุการณ์นั้นได้เพียงฝ่ายเดียวประมาทเลินเล่อจึงควรเป็นผู้ต้องรับผิดโดยผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์อย่างอื่นอีก⁴⁶ ซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงที่วางอยู่บน

⁴⁶ Supreme Court of United States, *San Juan Light & Transit Co. v. Requena*, 224 U.S. 89 (1912) "When a thing which causes injury, without fault of the injured person, is shown to be under the exclusive control of the defendant, and the injury is such as, in the ordinary course of things, does not occur if the one having such control uses proper care, it affords reasonable evidence, in the absence of an explanation, that the injury arose from the defendant's want of care."

หลักการที่ว่าสิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติและบุคคลย่อมกระทำการไปโดยสุจริต มาใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี โดยหลักกฎหมายทั่วไปนี้มีใช้อยู่แล้วในบทบัญญัติกฎหมายอาหารของสหรัฐอเมริกา

5. ผู้บริโภคซื้อสินค้าเพราะเชื่อถือในคุณภาพของสินค้าเนื่องจากการโฆษณาและการตลาดของผู้ผลิต (รวมทั้งเครื่องหมายการค้า) เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นผู้ผลิตจึงควรรับผิดชอบ ผู้บริโภคได้ใช้สินค้าที่ตนผลิตตามปกติ

ในคดี *Beshada v. Johns-Manville Prods. Corp.*,⁴⁷ ศาลรัฐนิวเจอร์ซีย์ได้อธิบายความชอบธรรมที่ให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดคือรับผิดชอบโดยไม่มี ความผิดไว้ว่าอยู่บนพื้นฐานของการกระจายความเสี่ยง การกระจายต้นทุน และการป้องกันอุบัติเหตุ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่สามารถกระจายความเสี่ยง กระจายต้นทุนและป้องกันอุบัติเหตุได้ดีกว่า ผู้ผลิตจึงต้องรับผิดชอบ

ระยะที่ 4 จนถึงปัจจุบัน

ประเด็นที่ได้รับความสนใจมากขึ้นและกลายเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดของกฎหมาย Product Liability ของสหรัฐอเมริกาในระยะนี้คือ สินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพราะการออกแบบ และ หน้าที่ของผู้ผลิตที่จะต้องเตือนผู้บริโภค

4.1.2 หลักการและสาระสำคัญของกฎหมาย Product Liability ของสหรัฐอเมริกา

4.1.2.1 Section 402 A ใน Restatement of the Law, Second, Torts

ก่อนที่จะมี Restatement of the Law, Third, Torts: Product Liability (หรือเรียกย่อว่า The Restatement (Third)) สหรัฐอเมริกามี Restatement of the Law, Second, Torts ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดอยู่มาตราดียวคือ Section 402 A ซึ่งบัญญัติว่า⁴⁸

⁴⁷ 447 A.2d 539 (N.J. 1982)

⁴⁸ Section 402 A of the Restatement (Second) of Torts

1. One who sells any product in a defective condition unreasonably dangerous to the user or consumer or to his property is subject to liability for physical harm thereby caused to the ultimate user or consumer, or to his property, if

(a) the seller is engaged in the business of selling such a product, and

(b) it is expected to and does reach the user or consumer without substantial change in the condition in which it is sold.

2. This rule applies even though

(a) the seller has exercised all possible care in the preparation and sale of his product, and

(b) the user or consumer has not bought the product from or entered into any contractual relation with the seller

“1. ผู้ขายสินค้าใดๆในสภาพบกพร่องเป็นอันตรายโดยไม่สมควรแก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภคหรือทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวต้องรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยทางร่างกายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภคขั้นสุดท้ายหรือทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวอันเป็นผลจากสภาพบกพร่องนั้นหาก

ก. ผู้ขายประกอบอาชีพขายสินค้าชนิดนั้น

ข. สินค้าดังกล่าวได้ถึงมือหรือคาดว่าได้ถึงมือผู้ใช้หรือผู้บริโภคโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพอย่างมีนัยสำคัญจากสภาพที่สินค้านั้นถูกขาย

2. หลักการในวรรค 1 ใช้บังคับ แม้ว่า

ก. ผู้ขายได้ใช้ความระมัดระวังดีแล้วในการผลิตและการขายสินค้าของตน และ

ข. ผู้ใช้หรือผู้บริโภคไม่ได้ซื้อสินค้าจากผู้ขายหรือไม่ได้เข้าทำสัญญาใดๆกับผู้ขาย”

Section 402 A นี้ร่างโดย The American Law Institute⁴⁹ (ALI) และประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. 1965 โดยนำหลักที่ศาลวางไว้ในคดี *MacPherson v Buick Motor Co.* ที่ตัดสินให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบกับผู้ซื้อและผู้ผลิตมิได้เป็นคู่สัญญากัน และผู้ผลิตสินค้านั้นต้องรับผิดชอบแม้ว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นจากผู้ผลิตชิ้นส่วนอุปกรณ์มิได้เกิดจากสินค้านั้นโดยตรงก็ตาม และนำหลักการความรับผิดอย่างเคร่งครัด ที่ศาลได้วางไว้ในคดี *Escola v Coca Cola Bottling Co.*,⁵⁰ มาวางเป็นหลักการที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อความรับผิดของผู้ขายที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ผู้ขายสินค้าที่ไม่ปลอดภัยต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภคสินค้านั้นไม่ว่าผู้ขายจะได้ใช้ความระมัดระวังอันอาจทำได้แล้วทุกประการหรือไม่
2. ผู้ขายสินค้าที่ไม่ปลอดภัยต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภคสินค้าแม้ว่าผู้ซื้อหรือผู้บริโภคจะไม่ได้ซื้อสินค้านั้นไปจากผู้ขายหรือไม่มีความสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้ขาย

ผลสองประการที่สำคัญของ Section 402 A ก็คือ

ประการแรก การยกเว้นหลัก *privity of contract* ทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยสามารถฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ที่อยู่ในสายการจำหน่ายได้โดยตรง แม้มาตรา 402 A นี้มุ่งเน้นไปที่ความบกพร่องในการผลิตแต่ศาลก็ได้ตีความความความบกพร่องตามที่

⁴⁹ บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญในการยกร่างได้แก่ ผู้พิพากษา Traynor และนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายละเมิด เช่น ศาสตราจารย์ Prossner ศาสตราจารย์ Wade

⁵⁰ 24 Cal.2d 453, 150 P.2d 436 (1944)

บัญญัติไว้ในมาตรา 402 A ว่าสินค้าที่เป็นอันตรายอาจเป็นมีสาเหตุจากความบกพร่องในการผลิต ความบกพร่องในการออกแบบและ ความความบกพร่องในการเตือนและวิธีใช้

ประการที่สอง เปลี่ยนภาระการพิสูจน์ของโจทก์ ในการฟ้องคดีโจทก์มี ภาระการพิสูจน์เพียงว่าสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยก็เพียงพอแล้วไม่ ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ อย่างไรก็ตามโจทก์ยังมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ถึงความเสียหายที่ตน ได้รับ และความเสียหายดังกล่าวนี้เป็นผลโดยตรงจากความไม่ปลอดภัยของสินค้าตามหลัก ละเมิด⁵¹

Section 402 A นี้ได้เป็นต้นแบบในการร่างกฎหมาย Product Liability ของสหภาพยุโรปและญี่ปุ่นในเวลาต่อมา

4.1.2.2 Restatement of the Law, Third, Torts: Products Liability

The American Law Institute (ALI) ได้ออก Restatement of the Law, Third, Torts: Product Liability (หรือเรียกย่อว่า The Restatement (Third)) ในปี 1997 โดยมีเนื้อหา ที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆของ กฎหมาย Product Liability ที่ The Restatement (Second) ไม่ ครอบคลุมถึงและกลายเป็นข้อขัดแย้งสำคัญในศาลตลอดช่วงระยะเวลา 32 ปีนับแต่ที่ได้ประกาศใช้ The Restatement (Second) of Torts เป็นต้นมา

สาระสำคัญของ Restatement of the Law, Third, Torts: Product Liability

1) สินค้าที่อยู่ในบังคับของ The Restatement (Third)

สินค้า คือ ทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ซึ่งได้ถูกจำหน่ายทางการ พาณิชยเพื่อใช้หรือบริโภค ทรัพย์สินประเภทอื่นเช่น อสังหาริมทรัพย์ และกระแสไฟฟ้า เป็นสินค้าเมื่อ การใช้งาน การจำหน่ายเทียบเคียงได้กับทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ การบริการแม้ว่าจะจัดให้ ในทางพาณิชยก็ไม่ใช่สินค้า เลือดมนุษย์และเนื้อเยื่อมนุษย์ แม้ว่าจะจัดให้ในทางพาณิชยไม่อยู่ใน บังคับของ The Restatement (Third)

2) สินค้าที่ไม่ปลอดภัยและประเภทของความไม่ปลอดภัย

Restatement of the Law, Third, Torts: Product Liability ได้ให้ คำจำกัดความสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ดังนี้

⁵¹The Restatement (Third), section 15 “General Rule Governing Casual Connection between Product Defect and Harm. Whether a product defect caused harm to persons or property is determined by the prevailing rules and principles governing causation in tort”

“สินค้าย่อมไม่ปลอดภัยเมื่อเวลาที่ขายหรือจำหน่ายมีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ หรือมีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากมีคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ”⁵²

ดังนั้น สินค้าที่ไม่ปลอดภัยจึงต้องเป็นสินค้าที่ในเวลาที่ยกหรือจัดจำหน่ายมีความบกพร่อง อย่างหนึ่งอย่างใดใน 3 ประการคือ บกพร่องในการผลิต บกพร่องในการออกแบบ หรือบกพร่องเพราะวิธีใช้หรือคำเตือนไม่เพียงพอ

ความบกพร่องในการผลิตนั้น หมายความว่า การผลิตสินค้านั้นไม่ตรงตามแบบ แม้ว่าจะได้มีการใช้ความระมัดระวังที่เป็นไปได้ทุกประการในการผลิตแล้วก็ตาม สาเหตุอาจเกิดจากความผิดพลาดของเครื่องจักรหรือแรงงานในระหว่างกระบวนการผลิต การใช้วัตถุดิบที่คุณภาพต่ำกว่าแบบที่กำหนดมาผลิตสินค้า ระบบควบคุมคุณภาพชำรุดไม่อาจควบคุมตรวจสอบคุณภาพของสินค้าได้ ส่งผลให้สินค้านั้นไม่ตรงตามแบบ ไม่ได้คุณภาพตามที่กำหนดและอาจก่อความเสียหาย เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ความบกพร่องเช่นนี้อาจเกิดขึ้นกับสินค้าบางชิ้นเท่านั้น⁵³ เช่น มีแมลงสาบอยู่ในปลากระป๋อง มีถุงยางอนามัยอยู่ในขวดน้ำอัดลม เช่น ในคดี *Hagan v. Coca-bottling Co.*,⁵⁴ มีเศษแก้วอยู่ในน้ำส้ม

ความบกพร่องในการออกแบบ เป็นความบกพร่องที่ความเสียหายต่ออันตรายที่คาดเห็นได้ว่าจะเกิดขึ้นจากสินค้านั้นอาจลดลงหรือหลีกเลี่ยงได้ด้วยการใช้แบบอื่นหรือไม่ใช้แบบที่ทำให้สินค้านั้นไม่ปลอดภัย แบบของสินค้า ได้แก่ สูตรทางเคมีของยาหรือเครื่องสำอาง การออกแบบรถยนต์ การออกแบบลิฟต์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ความบกพร่องในการออกแบบซึ่งส่งผลให้สินค้าไม่ปลอดภัย เช่น ลิฟต์ที่ถูกออกแบบให้ประตูปิดเร็วมากจนผู้โดยสารต้องวิ่งมิฉะนั้นอาจเสี่ยงต่อการถูกประตูลิฟต์หนีบได้ หรือรถยนต์บางรุ่นที่ออกแบบให้ถังน้ำมันอยู่ชิดกับตัวถังมากเกินไปเมื่อชนแล้วเกิดไฟลุกได้ง่าย เช่น ในคดี *Richard Grimshaw v. Ford Motor Company*⁵⁵ บรรจุภัณฑ์ไม่ควรถูกออกแบบให้เปิดแล้วปิดกลับโดยไม่มีร่องรอย เช่น ในคดี *Elsroth v Johnson & Johnson*⁵⁶ ศาลเห็นว่าบรรจุภัณฑ์ยารักษาโรคควรถูกออกแบบให้เด็กไม่

⁵²The Restatement (Third) Section 2 “A product is defective when, at the time of sale or distribution, contains a manufacturing defect, is defective in design, or is defective because of inadequate instructions or warnings”

⁵³ ชัยพร ทรัพย์วรณิข และฐิติรัตน์ นรินทรางกูร ณ อุรุทธา ข้อพิจารณาบางประการและผลกระทบของร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ...คูลพาท กันชายน ธันวาคม 2550

⁵⁴ 804 So. 2d 1234, Supreme Court of Florida

⁵⁵ 119 Cal. App. 3d 757 (4th Dist. 1981)

⁵⁶ 700 F. Supp. 151, 156-57 (S.D.N.Y. 1988)

อาจเปิดได้โดยง่าย ความบกพร่องในการออกแบบนี้จะส่งผลให้สินค้าทุกชิ้นที่ผลิตตามแบบนั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

เดิมเกณฑ์ในการพิจารณาความบกพร่องในการออกแบบนั้นคือ ความคาดหวังของผู้บริโภคโดยทั่วไป (consumer expectation test) ซึ่งเป็นเกณฑ์ตาม section 402 A ใน The Restatement (Second) ส่วนหลัก risk utility test เป็นเกณฑ์ที่ศาลใช้และได้นำมาบัญญัติเพิ่มไว้ใน section 2, The Restatement (Third)⁵⁷ โดยเป็นการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่ได้จากสินค้ากับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สินค้าหากประโยชน์ที่ได้รับมีมากกว่าอันตรายก็ถือว่าสินค้านั้นมีความปลอดภัย โดยผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ว่าแบบของสินค้าเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรืออาจพิสูจน์ว่าผู้ผลิตมีทางเลือกอื่นในการออกแบบที่สมเหตุสมผลเพื่อหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาอันตรายต่อผู้บริโภคที่เกิดจากแบบของสินค้านั้นหรือไม่ เช่น ในคดี *Bank v. ICI Americas, Inc.*⁵⁸ และ คดี *Prentis v. Yale Mfg. Co.*⁵⁹ หากว่ามีแบบอื่นที่อันตรายน้อยกว่าแบบของผู้ผลิตในขณะที่นำสินค้าออกวางจำหน่าย ก็ถือว่าสินค้านั้นมีความบกพร่องในการออกแบบ เกณฑ์การวัดว่าการออกแบบมีความบกพร่องหรือไม่จึงทำได้โดยเปรียบเทียบกับแบบอื่นที่มีอยู่ในขณะที่สินค้านั้นถูกผลิต เช่น แบบที่กำหนดโดยหน่วยงานที่มีหน้าที่หรือเปรียบเทียบกับสินค้าประเภทเดียวกันในท้องตลาดขณะนั้น เช่น ในคดี *Elsroth v. Johnson & Johnson*⁶⁰ และคดี *Bragg v. Hi Ranger Inc.*⁶¹ และการใช้แบบอื่นจะทำให้ความเสี่ยงต่ออันตรายที่คาดเห็นได้จากสินค้านั้นลดลงได้ ศาลเห็นว่าเกณฑ์ risk utility test นี้ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตมากกว่าและมีความเหมาะสมกว่าเกณฑ์ความคาดหวังของประชาชนทั่วไป (consumer expectation test) เพราะมีความเป็นอัตวิสัย (subjective) น้อยกว่าเกณฑ์ consumer expectation test ที่ใช้มาก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่นคดี *Branham v. Ford Motor Company*⁶² เนื่องจากโจทก์ต้องนำเสนอให้เห็นว่ามีการออกแบบอื่นที่ดีกว่าและปลอดภัยกว่าอยู่จริงในท้องตลาด เช่น ใน

⁵⁷ The Restatement (Third), Section 2 (b) “...is defective in design when the foreseeable risk of harm posed by the product could have been reduced or avoided by the adoption of a reasonable alternative design by the seller or other distributor, or a predecessor in the commercial chain of distribution, and the omission of the alternative design renders the product not reasonably safe;”

⁵⁸ Supreme Court of Georgia, 450 S.E. 2d 671 (1994)

⁵⁹ 421 Mich. 670, 365 N.W.2d 176 (1984)

⁶⁰ 700 F. Supp. 151, 156-57 (S.D.N.Y. 1988)

⁶¹ 319 S.C. 531, 543, 462 S.E.2d 321, 328 (Ct. App. 1995)

⁶²Opinion No. 26860 Heard April 9, 2009 – Filed August 16, 2010 - *Branham v. Ford Motor Company*, South Carolina Judicial Department, The State of South Carolina, In The Supreme Court, retrieved at <http://www.judicial.state.sc.us/opinions/displayOpinion.cfm?caseNo=26860> on January 29, 2011

คดี *Kokins v. Teleflex, Inc.*⁶³ ซึ่ง Court of Appeals for the Tenth Circuit ของสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินให้สายเคเบิลเป็นสินค้าที่มีความบกพร่องในการออกแบบโดยใช้เกณฑ์ risk-utility test อย่างไรก็ตามในบางรัฐ เช่น อิลลินอยส์ เป็นต้นศาลให้โจทก์เลือกได้ว่าจะใช้เกณฑ์ใดในการพิสูจน์ว่าสินค้านั้นมีความบกพร่องในการออกแบบ ดังที่ได้วินิจฉัยในคดี *Anderson v. Hyster Co.*,⁶⁴ และต่อมาในคดี *Palmer v. Avco Distributing Corp.*,⁶⁵

ความบกพร่องเพราะเหตุที่ไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร เป็นกรณีที่สินค้าไม่มีความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ แต่สินค้าบกพร่องเพราะวิธีใช้หรือคำเตือนไม่เพียงพอเมื่ออันตรายที่คาดเห็นได้ซึ่งเกิดจากสินค้านั้น(จากการใช้สินค้าตามปกติ)อาจหลีกเลี่ยงหรือทำให้ลดน้อยลงได้โดยการจัดให้มีวิธีใช้หรือคำเตือนตามสมควร และการเว้นเสียซึ่งวิธีใช้หรือคำเตือนที่ทำให้สินค้าไม่ปลอดภัยตามสมควร เหตุผลก็คือในการผลิตสินค้าให้มีความปลอดภัยนั้น ผู้ผลิตจะต้องได้คำนึงถึงการใช้อย่างถูกต้องด้วย โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้นอย่างชัดเจนและเพียงพอที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการใช้ผลิตภัณฑ์ เพราะผลิตภัณฑ์บางอย่างอาจก่อความเสียหายได้หากใช้ หรือเก็บอย่างไม่ถูกวิธี หรือไม่ได้มีคำเตือน และวิธีการใช้หรือเก็บรักษานั้นไม่ได้เป็นที่รู้จักกันอย่างทั่วไป เช่น ยาบางชนิดต้องรับประทานหลังอาหารเพราะมีฤทธิ์เป็นกรดกัดกระเพาะ หากรับประทานเวลาท้องว่างอาจทำให้เป็นแผลในกระเพาะได้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ประชาชนทั่วไปไม่อาจทราบได้เอง ผู้ผลิตจึงต้องระบุไว้ในเอกสารกำกับยาว่าต้องรับประทานยานี้ก่อนอาหารเป็นเวลานานเพียงใด หรือยาบางชนิดหรือสารเคมีที่ไวไฟบางอย่างต้องเก็บไว้ไม่ให้ถูกแสงหรือความร้อนโดยตรง การถูกแสงหรือความร้อนโดยตรงอาจทำให้ยาเสื่อมสภาพหรือสารเคมีอาจเกิดปฏิกิริยาก่อให้เกิดไฟไหม้ได้ จึงต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการเก็บรักษา ถ้าหากเป็นอันตรายที่เห็นได้ชัดแจ้ง เช่น คมของมีด หรือรู้กันทั่วไปอยู่แล้ว เช่น อันตรายของบุหรี่ที่อาจเป็นต้นเหตุของมะเร็งผู้ผลิตก็ไม่มีหน้าที่ต้องเตือน แต่ถ้าหากเป็นอันตรายจากบุหรี่ชนิดนั้นที่มีสารปรุ่แต่งกลิ่น รสพิเศษและสารนั้นมีผลต่อสุขภาพอย่างอื่น เช่น อาจมีอาการแพ้ในคนที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงที่ยังไม่เป็นที่รู้จักทั่วไป เช่นนี้ก็ต้องมีคำเตือน หรือเป็นคุณลักษณะของสินค้านั้นเองก็ไม่ต้องเตือน

3) ภาระการพิสูจน์

⁶³ F.3d –(10th Cir. Oct. 14 2010)

⁶⁴ 74 Ill.2d 364, 385 N.E.2d 690 (1979)

⁶⁵ 82 Ill.2d 211, 412 N.E.2d 959, 963-64 (1980)

ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าก่อให้เกิดความเสียหายอย่างไร โดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลในคดีละเมิด⁶⁶ อย่างไรก็ตาม The Restatement (Third) มีบทบัญญัติที่เป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหาย 2 ประการคือ

(1) ให้สันนิษฐานได้ว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับเกิดจากความบกพร่องของสินค้าที่มีอยู่ในเวลาขายหรือจำหน่ายโดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าเป็นความบกพร่องประเภทใด โดยเฉพาะเจาะจงเมื่อเหตุที่ก่อให้เกิดอันตรายกับโจทก์ เป็นเหตุที่เกิดตามปกติอันเป็นผลมาจากความบกพร่องของสินค้า และไม่ได้เป็นผลมาจากสาเหตุอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความบกพร่องของสินค้าที่มีอยู่ในเวลาที่ขายหรือจำหน่าย⁶⁷

(2) ในด้านที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบความบกพร่องในการออกแบบหรือความบกพร่องเพราะเหตุคำเตือนไม่เพียงพอ นั้นให้ถือว่าสินค้าที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติหรือกฎที่ใช้บังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยของสินค้านั้นเป็นสินค้านั้นมีความบกพร่องในด้านที่เกี่ยวกับความเสี่ยงที่บทบัญญัติหรือกฎนั้นต้องการประสงค์จะบรรเทา ส่วนสินค้าที่ปฏิบัติตามบทบัญญัติหรือกฎที่ใช้บังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยของสินค้านั้นไม่เป็นเหตุให้สินค้านั้นหลุดพ้นจากการเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

4) ผู้ที่ต้องรับผิด

สำหรับสินค้าทั่วไป ผู้ที่ต้องรับผิดคือผู้ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจขายหรือจำหน่ายสินค้าซึ่งได้แก่ผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้าที่มีความไม่ปลอดภัย

The Restatement (Third) ได้ให้คำจำกัดความ ของผู้ขายหรือ ผู้จัดจำหน่ายไว้ ดังนี้

ผู้ขายหมายถึง ผู้ที่โอนกรรมสิทธิในทางการพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภคหรือขายต่ออันนำไปสู่การใช้หรือการบริโภคในขั้นสุดท้าย ผู้ขายสินค้าเพื่อการพาณิชย์รวมถึงผู้ผลิต ผู้ขายส่ง และผู้ค้าปลีก

⁶⁶The Restatement (Third), section 15 whether a product defect caused harm to persons or property is determined by the prevailing rules and principles governing causation in tort.

⁶⁷ The Restatement (Third) , section 3 Circumstances Evidences Supporting Inference of Product Defect It may be inferred that the harm sustained by the plaintiff was caused by a product defect existing at the time of sale or distribution without proof of a specific defect when the incident that harmed the plaintiff :

- (a) was of a kind that ordinarily occurs as a result of a product defect; and
- (b) was not, in particular case, solely the result of causes other than product defect existing at the time of sale or distribution

ผู้จัดจำหน่ายสินค้าคือผู้จัดหาสินค้าให้แก่บุคคลอื่นในการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์ที่ไม่ใช่การขายเพื่อใช้หรือบริโภคหรือเป็นขั้นต้นที่นำไปสู่การใช้หรือการบริโภคขั้นสุดท้าย ผู้จัดจำหน่ายสินค้าในเชิงพาณิชย์ที่ไม่ใช่เพื่อการขายรวมถึง ผู้ให้เช่า ผู้ทำสัญญาค้าประกันตัวผู้ต้องหาโดยการส่งมอบทรัพย์สิน และผู้จัดหาสินค้าให้ผู้อื่นเพื่อส่งเสริมการใช้หรือการบริโภคสินค้าดังกล่าว หรือกิจกรรมทางการพาณิชย์อื่น

ผู้จัดหาสินค้าพร้อมให้บริการและไม่ว่าเป็นการทำธุรกรรมทั้งหมดหรือบางส่วน หรือ เป็นขั้นส่วนที่เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ก็ถือว่าเป็นผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายด้วย

ผู้ที่ต้องรับผิดชอบตาม The Restatement (Third) จึงแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ผู้ขายซึ่งหมายถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในการผลิตและการกระจายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคในเชิงพาณิชย์ซึ่งได้แก่ผู้ผลิต ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก ซึ่งเป็นธุรกรรมต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์เพื่อการใช้หรือการบริโภค

กลุ่มที่สอง ผู้จัดจำหน่ายซึ่งได้แก่ผู้ให้เช่า ผู้ทำสัญญาค้าประกันตัวผู้ต้องหาโดยการส่งมอบทรัพย์สินและผู้จัดหาสินค้าเพื่อการใช้หรือการบริโภคโดยวิธีอื่น ที่เป็นการจัดหาสินค้าเพื่อการใช้หรือการบริโภคขั้นสุดท้ายหรือเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การบริโภคขั้นสุดท้ายซึ่งเป็นธุรกรรมที่ไม่ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์

นอกจากนี้ผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้าซึ่งเป็นขั้นส่วนที่ใช้ประกอบกับสินค้าขั้นสุดท้ายก็ต้องรับผิดชอบ ถ้าขั้นส่วนนั้นบกพร่องและความบกพร่องนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค หรือถ้าผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้าซึ่งเป็นขั้นส่วนมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญในการนำขั้นส่วนนั้นไปประกอบในการออกแบบสินค้า และการนำขั้นส่วนไปประกอบนั้นเป็นสาเหตุให้สินค้าขั้นสุดท้ายนั้นบกพร่อง และความบกพร่องนั้นก่อให้เกิดความเสียหาย

5) ลักษณะความรับผิดและเงื่อนไขความรับผิด

The Restatement (Third) ไม่ได้กำหนดความรับผิดระหว่างผู้ที่ต้องรับผิดชอบกันในกรณีที่มีผู้รับผิดชอบหลายคน แต่ศาลได้นำหลักความรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมมาใช้ แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีได้กระทำละเมิดร่วมกัน เช่น กรณีฮอร์โมนสังเคราะห์ DES ซึ่งใช้ป้องกันการแท้งบุตรของสตรีมีครรภ์ มีบริษัทหลายรายได้นำ DES ออกจำหน่าย หลังจากนั้น 20 ปีต่อมาจึงมีการค้นพบว่า DES มีผลทำให้เกิดมะเร็งในช่องคลอด ผู้เสียหายคนหนึ่งซึ่งป่วยเป็นโรคนี้นี้กล่าวว่ากล่าวหาว่าเธอป่วยเพราะมารดาของเธอได้รับ DES ขณะที่เธอกำลังอยู่ในครรภ์ แต่เธอไม่รู้ว่า DES ที่มารดาของเธอใช้นั้นเป็นสินค้าของบริษัทใดจึงได้ยื่นฟ้องบริษัทผู้ผลิตยาทั้งหมด 11 ราย ศาลให้

บริษัทเหล่านั้นร่วมกันรับผิดชอบสัดส่วนของส่วนแบ่งตลาด (market share) โดยศาลเห็นว่าไม่ใช่ความผิดของผู้เสียหายที่ไม่สามารถระบุได้แน่ชัดลงไปว่าบริษัทใดเป็นผู้ผลิตสินค้า

The Restatement (Third) ไม่ได้บัญญัติถึงเงื่อนไขความรับผิดไว้โดยตรงแต่อาจสรุปได้จากความในมาตรา 2 และ มาตรา 20 ได้ว่า ความบกพร่องที่ทำให้สินค้าไม่ปลอดภัยต้องมีอยู่ก่อนหรือในขณะที่ขายสินค้านั้น และ การขายหรือจัดจำหน่ายต้องเป็นไปในลักษณะเชิงพาณิชย์ ไม่ใช่เป็นการผลิตเพื่อไว้ใช้เองในครัวเรือนแล้วมีผู้มาขอซื้อหรือขอยืมไป

6) ค่าเสียหายที่เรียกได้

ความเสียหายที่เรียกค่าเสียหายได้ ได้แก่ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งต้องเป็นผลโดยตรงจากความบกพร่องของสินค้าโดยใช้หลักเดียวกับกฎหมายละเมิด และ ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ

(1) ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

เมื่อเกิดความเสียหายแก่ชีวิตและร่างกาย ผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายที่เป็นจำนวนเป็นเงินได้ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ และค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ค่าเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน ที่เกิดขึ้นแล้วและจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย⁶⁸ สำหรับค่าเสียหายทางจิตใจโดยหลักแล้วโจทก์จะเรียกได้ต้องเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายแก่ร่างกายของโจทก์ด้วย หรือความเสียหายต่อร่างกายของบุคคลอื่น บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้เสียหายโดยตรงที่มีสิทธิจะฟ้องได้ หรือความเสียหายต่อทรัพย์สินของโจทก์ แต่ต้องไม่ใช่ความเสียหายต่อตัวทรัพย์สินนั้นเอง แต่ในบางกรณีแม้โจทก์ไม่ได้นำสืบว่ามีความเสียหายทางร่างกายศาลก็ให้ค่าเสียหายทางจิตใจอย่างเดียวกันได้ เช่น ในคดี *Hagan v. Coca-Cola Bottling Co.*,⁶⁹ คดีนี้โจทก์พบถุงยางอนามัยอยู่ในขวดน้ำอัดลม ศาลมีคำพิพากษาว่าโจทก์ไม่จำเป็นต้องได้รับความเสียหายทางร่างกายเพื่อให้สามารถมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากการทุกข์ทรมานทางจิตใจจากการดื่มเครื่องดื่มเครื่องดื่มที่มีวัตถุอื่นปลอมปนอยู่ก็เพียงพอแล้วที่ทำให้โจทก์มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนได้

(2) ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (punitive damages)

ในกรณีที่ผู้ผลิตรู้ว่าสินค้าที่ผลิตนั้นชำรุดบกพร่องและอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค คณะลูกขุนอาจกำหนดให้ค่าเสียหายในเชิงลงโทษได้ สหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนดเพดานจำกัดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไว้ ทำให้โจทก์ต้องจ่ายค่าเสียหายในทางจิตใจที่สูงมาก เช่น ในคดี *Richard Grimshaw v Ford Motor Co.*,⁷⁰ คณะลูกขุนกำหนดค่า

⁶⁸ David Debusschere and James Yuanxin Li, อ้างใน อนันต์ จันทร์ โอภากร กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย หน้า 157

⁶⁹ 804 So. 2nd 1234, Supreme Court of Florida

⁷⁰ 119 Cal.App.3d 757, 174 Cal. Rptr. 348 (1981)

สินไหมทดแทนในเชิงลงโทษไว้สูงถึง 60 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง และคดี *Patricia Anderson v General Motors*⁷¹ การออกแบบถังน้ำมันที่ผิดพลาดทำให้รถไม่ปลอดภัย คณะลูกขุนได้ตัดสินให้บริษัท GM จ่ายค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่แท้จริง 107 ล้านดอลลาร์ ค่าสินไหมทดแทนเชิงลงโทษ 4.9 พันล้านดอลลาร์ ซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทนเชิงลงโทษที่สูงที่สุดที่เคยเรียกค่าเสียหายแก่ร่างกาย ทั้งนี้บริษัท GM เป็นบริษัทผลิตรถยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในโลกมีกำไรในปี 1998 เพียง 3 พันล้านเหรียญ อย่างไรก็ตามศาลได้ลดค่าสินไหมทดแทนเชิงลงโทษจาก 4.9 พันล้านดอลลาร์ เหลือ 1 พันล้านดอลลาร์ส่วนอีกคดีหนึ่งคือหญิงชราฟอง Mc Donald ให้รับผิดเพราะถูกกาแฟร้อนลวก คณะลูกขุนให้ Mc Donald ชดใช้ค่าเสียหายสำหรับการบาดเจ็บ ค่ารักษาพยาบาล และค่าเสียหายอื่นๆ 200,000 ดอลลาร์ และค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ 2,700,000 ดอลลาร์ ซึ่งศาลตัดสินลดลงเหลือ 480,000 ดอลลาร์ หรือ สามเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง อย่างไรก็ตามคดีนี้ยุติลงได้โดยคู่กรณีได้มีการตกลงประนีประนอมยอมความกันเป็นจำนวนที่ไม่เปิดเผยก่อนที่คดีจะสู่ชั้นอุทธรณ์

7) เหตุหลุดพ้นความรับผิด

กฎหมายของสหรัฐอเมริกาไม่ได้บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตไว้โดยชัดเจน ขึ้นอยู่กับศาลของแต่ละรัฐ ซึ่งพอจะประมวลข้อยกเว้นความรับผิดในกรณีต่างๆ ได้ดังนี้⁷²

(1) ผู้เสียหายสมัครใจเข้าเสี่ยงภัยเองและใช้สินค้านั้นทั้งๆ ที่ชำรุดบกพร่องโดยไม่มีเหตุอันสมควร กล่าวคือ หากผู้เสียหายรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องอยู่ และสมัครใจที่จะรับความเสี่ยงและใช้สินค้านั้นเองโดยไม่มีเหตุอันสมควร ผู้เสียหายอาจไม่สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ผลิตได้ เช่น คดี *Deveney v. Sarno*⁷³ โจทก์ได้ซื้อรถยนต์มาคันหนึ่งและพบว่าเข็มขัดนิรภัยชำรุดบกพร่อง แต่ระหว่างที่รอจะให้มีการเปลี่ยนเข็มขัดนิรภัยนั้น โจทก์ได้นำรถยนต์ออกใช้โดยไม่มีเข็มขัดนิรภัยและเกิดอุบัติเหตุขึ้น โจทก์ได้รับบาดเจ็บจึงฟ้องให้ผู้ขายรับผิดตามหลัก strict liability ศาลตัดสินว่าแม้โจทก์จะสมัครใจยอมรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น แต่กรณีนี้ศาลไม่เห็นว่าการกระทำของโจทก์เป็นการกระทำที่ปราศจากเหตุผลอันสมควร ศาลจึงให้จำเลยรับผิดต่อโจทก์

(2) การใช้สินค้าผิดวิธี (product misuse) ในลักษณะที่ไม่คาดเห็นได้ การใช้สินค้าอย่างไม่ถูกวิธีอาจเกิดอันตรายได้ หากผู้ผลิตคาดเห็นได้ว่าอาจมีการใช้อย่างไม่ถูกวิธีในลักษณะใดบ้างผู้ผลิตมีหน้าต้องจัดให้มีคำเตือนป้องกันการนำสินค้าที่ตนผลิตไปใช้อย่าง

⁷¹ Los Angeles, Superior Court No. BC 116926

⁷² อนันต์ จันทโรภากร กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย หน้า 168

⁷³ 125 N.J.Super. 414, 311 A.2d 208 (1973)

ไม่ถูกวิธีนั้น เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น แต่หากการใช้สินค้าที่ผิดวิธีนั้นเป็นวิธีที่ไม่อาจคาดเห็นได้ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น ในคดี *Bernard v Saturn Corp.*⁷⁴ โจทก์ใช้เครื่องมือขกรถสำหรับเปลี่ยนยางรถยนต์ ฆาตรกรเพื่อตรวจสอบช่วงล่างของรถยนต์ เครื่องมือไม่ได้ทำเพื่อรองรับน้ำหนักรถยนต์ที่มากเกินไปจึงหักลงมาทับ โจทก์ซึ่งกำลังซ่อมรถอยู่ใต้ท้องรถยนต์ได้รับบาดเจ็บสาหัส ศาลตัดสินว่าโจทก์ใช้สินค้าไม่ถูกต้องกับจุดประสงค์ของเครื่องมือ

(3) ผู้เสียหายมีส่วนผิด (comparative negligence) เป็นกรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากผู้เสียหายมีความประมาทเลินเล่อด้วย (contributory negligence) หากผู้เสียหายมีความประมาทเลินเล่อถือว่าผู้เสียหายมีส่วนผิดศาลก็จะลดค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับลงตามสัดส่วนความผิดของผู้เสียหาย กฎหมายในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกาเป็นหลักว่าถ้าโจทก์มีส่วนผิดมากกว่าจำเลย คือมีความผิดเกินกึ่งหนึ่งขึ้นไป โจทก์ไม่มีสิทธิได้ค่าเสียหายเลยและศาลจะยกฟ้องโจทก์ เช่น ในคดี *Daly v Ford. Motor* (1962) ทายาทของโจทก์นำคดีมาฟ้องว่าที่ล้อคประตูดรถยนต์ที่จำเลยเป็นผู้ผลิตมีความชำรุดบกพร่องทำให้ประตูเปิดเมื่อรถเกิดอุบัติเหตุ ทำให้โจทก์ตกลงมาจากรถเสียชีวิต ศาลตัดสินว่าข้อเท็จจริงปรากฏว่าโจทก์ขับรถด้วยความเร็วสูงเกินไป เมาสุราและไม่ล็อกประตูดรถยนต์ซึ่งหากโจทก์ไม่ทำเช่นนั้น โจทก์ก็จะไม่เสียชีวิต จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ และในคดี *Hell Co., v Grant*⁷⁵ ทายาทของผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นบริษัทผลิตรถดัมพ์ซึ่งก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ผู้เสียหายเป็นพนักงานขับรถดัมพ์เทดินหลังจากเทดินเสร็จที่เทดินเกิดขัดข้องค้างอยู่ผู้เสียหายจึงยื่นศีรษะเข้าไปเพื่อตรวจสอบในจังหวะนั้นที่เทดินตกลงมาทับศีรษะผู้เสียหายพอดี ทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ศาลตัดสินว่าผู้เสียหายเป็นพนักงานขับรถเทดินยอมทราบอยู่แล้วว่าการยื่นศีรษะเข้าไปในลักษณะดังกล่าวเสี่ยงต่ออันตรายมาก ถือว่าผู้เสียหายประมาทเลินเล่ออย่างมากเกินกึ่งหนึ่ง จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ

(4) state-of-the-art-defence เป็นข้อต่อสู้ของจำเลยเพื่อให้ยกเว้นความรับผิดโดยอ้างว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในขณะที่สินค้าถูกผลิตขึ้นและขายออกไปนั้น ไม่สามารถที่จะรู้ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง หรือไม่สมารถที่จะออกแบบหรือผลิตสินค้าให้ดีกว่านั้นได้

8) อายุความ

The Restatement (Third) ไม่ได้กำหนดในเรื่องอายุความไว้เป็นการเฉพาะจึงต้องใช้อายุความทั่วไป อายุความในการฟ้องร้องคดี Product Liability ในสหรัฐอเมริกานั้นแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ แต่โดยทั่วไปแล้วการฟ้องร้องคดีเพื่อความเสียหายที่เกี่ยวกับชีวิตและร่างกายนั้นมียุอายุความประมาณ 1-3 ปีนับแต่ความเสียหายเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม

⁷⁴Superior Court No. BC 116926

⁷⁵Ct. of Appeal, Texas, 1976

บางรัฐมีกฎหมายที่กำหนดอายุความในกรณีที่ความเสียหายไม่อาจเห็นประจักษ์ เช่น กรณีผลข้างเคียงของการใช้ยา ซึ่งไม่อาจเห็นผลได้ในระยะแรก ซึ่งมี 2 แนวทางคือ แนวทางแรก ให้เริ่มนับอายุความเมื่อผู้เสียหายรู้หรือควรรู้ถึงความเสียหายนั้น (statute of limitations) และแนวทางที่สองคือ ไม่พิจารณาว่าความเสียหายเกิดขึ้นเมื่อใดแต่ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดคือนับแต่วันที่สินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นได้วางจำหน่าย (statute of repose)

4.2 สหภาพยุโรป

4.2.1 วิวัฒนาการของกฎหมาย Product Liability ของสหภาพยุโรป

การฟ้องร้องให้รับผิดชอบเมื่อเกิดความเสียหายจากสินค้าในประเทศในภาคพื้นยุโรปนั้นอาจฟ้องตามสัญญาหรือฟ้องตามมูลละเมิด โดยศาลในแต่ละประเทศก็มีแนวทางที่ต่างกันไปในรายละเอียดตามกฎหมายของแต่ละประเทศ แต่หลังจากที่ประเทศต่างๆในยุโรปได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์การตลาดร่วมยุโรป (Common Market) จึงทำให้มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อขจัดอุปสรรคซึ่งบิดเบือนการแข่งขันทางการค้าและส่งเสริมการค้าเสรีในหมู่ประเทศสมาชิก⁷⁶ ในปี 1985 สหภาพยุโรปได้มีการประกาศใช้ EC Directive 85/374 EEC on the Approximation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Liability for Defective Products หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า EC Directive 85/374 EEC มีหลักการสำคัญคือสร้างความสมดุลของผลประโยชน์ของผู้บริโภค และคุ้มครองประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของผู้ผลิต โดยประเทศสมาชิกอยู่ภายใต้กฎหมายที่มีมาตรฐานเดียวกัน กำหนดใช้บังคับในประเทศสมาชิกก่อน 30 กรกฎาคม 1988 คดี Product Liability ถูกพิจารณาและตัดสินโดยศาลของแต่ละประเทศภายใต้กฎหมายภายในของประเทศสมาชิก

4.2.2 หลักการและสาระสำคัญของกฎหมาย Product Liability ของสหภาพยุโรป

EC Directive 85/374 EEC ได้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) มาใช้แก่ความรับผิดที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของสินค้าเช่นเดียวกับแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา มีเนื้อหากำหนดขอบเขตความรับผิดของผู้ผลิต การคำนวณความเสียหายทางการค้าของผู้ผลิต ความรับผิดต่อผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายจากความชำรุดบกพร่องของสินค้า ความรับผิดเปลี่ยนจากความรับผิดที่ต้องมีการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (conduct-based liability) ไปเป็นความรับผิดที่อยู่บนพื้นฐานของผลิตภัณฑ์ (defect-based liability) เป็นความรับผิดโดยเคร่งครัดคือผู้ผลิตต้องรับผิดแม้ไม่ประมาทเลินเล่อหรือไม่จงใจก็ตาม EC Directive 85/374 EEC นี้ไม่ได้มุ่งที่จะบังคับใช้แทนกฎหมายภายในของประเทศสมาชิก แต่เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้

⁷⁶ Preamble EC Directive 85/374 EEC on the Approximation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Liability for Defective Product

ความคุ้มครองขั้นต่ำแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าไม่ปลอดภัย จึงไม่บังคับใช้หากกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกให้ความคุ้มครองในระดับที่สูงกว่าอยู่แล้ว ภายหลังจากที่ได้ประกาศใช้แล้วประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ไทยได้นำ EC Directive 85/374 EEC ไปเป็นต้นแบบในการร่างกฎหมาย Product Liability ในประเทศของตน

สาระสำคัญของ EC Directive 85/374 EEC

4.2.2.1 คำจำกัดความของ “สินค้า”

สินค้าหมายถึง สัณหริมาตรพ์ทุทกชนิดที่ถูทผลิดในเชิงอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะประกอบเป็นส่วนหนึ่งของสัณหริมาตรพ์อื่นหรือของสัณหริมาตรพ์ และให้รวมถึงกระแสไฟฟ้าด้วย สินค้าตามความใน EC Directive 85/374 EEC จึงไม่ได้รวมถึงผลิตภัณฑ์เกษตรปฐุมภูมิหรือผลิดผลทางการเกษตรที่ไม่ได้ผ่านการแปรรูปทางอุตสาหกรรมว่าเป็นสินค้า แต่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม EC Directive 85/374 EEC บัญญัติให้สินค้าหมายถึงผลิตภัณฑ์เกษตรปฐุมภูมิ (เช่น เนื้อสัตว์ ัญญูพืช ผัก ผลไม้ สัตว์ทะเล ปศุสัตว์) อันเป็นผลิดผลการเกษตรที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการผลิดด้วย ทั้งนี้เป็นผลมาจากวิกฤตโรควัวบ้าที่ระบาดในยุโรป ส่วนอสังหริมาตรพ์ วัตถุคิบตามธรรมชาติที่ยังไม่ได้ผ่านการแปรรูปไม่อยู่ในความหมายของสินค้า เช่น น้ำมันคิบ หินแร่

4.2.2.2 ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

EC Directive 85/374 EEC ได้ให้ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยว่าเป็นสินค้าที่ขาดความปลอดภัยตามที่บุคคลควรคาดหวังได้จากสินค้านั้น โดยพิจารณาถึงพฤติการณ์แวดล้อมที่ปวง ซึ่งรวมถึง

- การนำเสนอสินค้านั้น เช่น การให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีใช้ คำเตือน หีบห่อและการโฆษณาสินค้านั้นๆ โดยพิจารณาว่าสินค้านั้นควรจะมีการให้รายละเอียดของสินค้า วิธีใช้ คำเตือนและบรรจุกฎที่คนทั่วไปควรคาดหวังได้จากสินค้าประเภทนั้นอย่างไร
- การใช้งานอันควรคาดหมายที่จะได้รับจากสินค้านั้น โดยพิจารณาว่าจากวัตถุประสงค์ที่ผู้ผลิตนำสินค้านั้นออกขายและมีการใช้สินค้าไปในทางที่ผิดวัตถุประสงค์หรือไม่

- เวลาที่สินค้านั้นได้วางตลาด (put in circulation)

ผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบเมื่อเหตุแห่งความไม่ปลอดภัยนั้นมีอยู่ก่อนส่งมอบสินค้า ดังนั้นในการพิจารณาว่าผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบหรือไม่จึงต้องดูว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นมีอยู่ก่อนหรือภายหลังการส่งมอบสินค้า นอกจากนี้เวลานำสินค้าออกวางตลาดนี้

ความสำคัญต่ออายุความในการฟ้องคดีของผู้เสียหายด้วย เพราะอายุความในการฟ้องคดีคือ 10 ปี นับแต่นั้นแต่ผู้ผลิตได้นำสินค้าออกวางตลาด⁷⁷

แต่ Directive ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า “นำสินค้าออกวางตลาดไว้” ดังนั้นศาลจึงต้องตีความว่าสินค้านั้นได้วางตลาดเมื่อใด ในคดี C-127/04 ศาลสหภาพยุโรปต้องวินิจฉัยว่าวัคซีนชนิดหนึ่ง (antihæmophilus vaccine) ซึ่งผลิตในฝรั่งเศส จัดจำหน่ายในอังกฤษโดยบริษัทในเครือของผู้ผลิตและจ่ายยาในอังกฤษนั้นถือวางตลาดเมื่อใด เมื่อวัคซีนนั้นถูกนำออกจากผู้ผลิต หรือ เมื่อมาถึงบริษัทผู้จัดจำหน่ายในอังกฤษ หรือเมื่อถูกนำออกจากบริษัทจัดจำหน่าย หรือองค์กรทางสุขภาพได้รับวัคซีน หรือเมื่อพร้อมที่จะจ่ายวัคซีนนั้น ในคดีนี้ศาลได้ตัดสินว่าจะถือว่าสินค้านี้วางตลาดเมื่อสินค้านั้นได้พ้นจากระบวนการผลิตแล้วและเข้าสู่ขั้นตอนทางการตลาดในสภาพที่เสนอต่อสาธารณะชนเพื่อใช้หรือบริโภคได้

การนำเสนอสินค้า การใช้งานอันควรคาดหมายที่จะได้รับจากสินค้านั้น และเวลาที่สินค้านั้นได้วางตลาดตามที่ได้กล่าวข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น แต่ทางพิจารณาของศาลแล้วไม่จำกัดอยู่เพียงเท่านั้นเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ให้พิจารณาจากความคาดหวังของบุคคลทั่วไปโดยคำนึงถึง “พฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวง” ซึ่งศาลจะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นกรณีๆไป อย่างไรก็ตาม ในคดี *A v National Blood Authority* (2001)⁷⁸ ศาลได้ตีกรอบไว้ลงมาว่า “พฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวง” นั้นต้องหมายถึงพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และวินิจฉัยว่า ราคาสินค้า ความประพฤติกของจำเลยเป็นพฤติการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้อง

เกณฑ์ในการพิจารณาว่าสินค้านี้มีความปลอดภัยหรือไม่ให้พิจารณาจาก “ความปลอดภัยที่บุคคลควรคาดหมายได้” ซึ่งก็คือเกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภคทั่วไป (consumer expectation test) แต่กฎหมายไม่ได้ให้คำจำกัดความที่ชัดเจน จากการที่กฎหมายไม่ได้มีคำนิยามที่ชัดเจนนี้ทำให้ศาลภายในของแต่ละประเทศสมาชิกตีความความหมายของ “ความปลอดภัยที่บุคคลควรคาดหมายได้” แตกต่างกันไป ในคดี *A v National Blood Authority* (2001)⁷⁹ คดีนี้เป็นกรฟ้องคดีแบบกลุ่มโดยผู้เสียหาย 114 คนติดเชื่อต่อบักเสบไวรัสซีมาจากการถ่ายเลือดซึ่งมีเชื้อไวรัสดังกล่าวอยู่ แม้ว่าหน่วยงานที่จัดหาเลือดและบุคคลากรที่เกี่ยวข้องจะทราบถึงความเสี่ยงต่อเชื้อมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 แต่ในเวลานั้นยังไม่มีวิธีการตรวจสอบเพื่อบ่งชี้ว่าเลือดมีเชื้อดังกล่าว ศาลสูงของอังกฤษและเวลส์ ได้พิจารณาความหมายของความไม่ปลอดภัยของ

⁷⁷ Article 11 “...the rights conferred upon the injured person pursuant to this Directive shall be extinguished upon the expiry of a period of 10 years from the date on which the producer put into circulation the actual product which caused the damage...”

⁷⁸ 3 All ER 289

⁷⁹ 3 All ER 289

สินค้าตามบทบัญญัติของ EC Directive และเห็นว่าความปลอดภัยนั้นที่จริงแล้วไม่ได้หมายความว่าความปลอดภัยที่ประชาชนทั่วไปคาดหวัง แต่เป็นความปลอดภัยที่ประชาชนทั่วไปมีสิทธิจะคาดหวัง โดยต้องพิจารณาว่าสาธารณชนทราบและยอมรับความเสี่ยงดังกล่าวหรือไม่ คดีนี้ศาลตัดสินว่าไม่ได้มีการให้คำเตือนหรือความรู้แก่สาธารณชนมาก่อนดังนั้นประชาชนจึงย่อมไม่อาจยอมรับได้ว่ามีความเป็นไปได้ว่าเลือดอาจติดเชื้อ ด้วยเหตุนี้ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะคาดหวังว่าเลือดปลอดเชื้อ เลือดที่ปนเปื้อนเชื้อจึงเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ในขณะที่ศาลของเยอรมนีได้ตัดสินในคดีที่ผู้เสียหายซึ่งได้รับประทานลูกอมลิกอริกขนาด 400 กรัมทุกวันเป็นระยะเวลาตั้งแต่พฤศจิกายน 2002 จนถึงกุมภาพันธ์ 2003 และหมดสติจนต้องเข้ารักษาอาการในโรงพยาบาลเพราะหัวใจเต้นผิดปกติ ซึ่งแพทย์ผู้รักษาลงความเห็นว่า เป็นผลจากการบริโภคลิกอริกเป็นเวลานาน ผู้เสียหายฟ้องผู้ผลิตให้รับผิดชอบค่าเสียหายเพราะบกพร่องในการเตือนถึงผลของการบริโภคลิกอริกต่อสุขภาพซึ่งได้แก่ความเสี่ยงต่อความดันเลือดสูงซึ่งเป็นข้อมูลที่รู้กันดีแต่ในหมู่ผู้มิวิชาชีพเท่านั้น ไม่ใช่ข้อมูลที่สาธารณชนทั่วไปทราบ แต่ศาลตัดสินว่าสินค้านั้นไม่ได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพราะเหตุไม่มีความบกพร่องในการผลิตหรือการให้คำเตือน โดยให้เหตุผลว่าแม้ว่าผู้ผลิตจะมีหน้าที่ต้องเตือนถึงอันตรายหรือความเสี่ยงจากการใช้สินค้าตามปกติแต่ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องเตือนถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการบริโภคมากเกินไปซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกคนรู้อยู่แล้ว

4.2.2.3 ความเสียหาย

EC Directive 85/374 EEC ได้ให้นิยามของความเสียหายว่า หมายถึง ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน แต่ไม่ใช่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั่นเอง ส่วนความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สินนั้นจำกัดอยู่แต่เฉพาะที่มีไว้เพื่อการใช้สอยส่วนตัวและผู้เสียหายได้ใช้บริโภคส่วนตัว และมีมูลค่าเกิน 500 ECU⁸⁰ การกำหนดมูลค่าขั้นต่ำในการฟ้องคดีไว้มีจุดประสงค์เพื่อไม่ให้มีการฟ้องร้องคดีมากเกินไป นอกจากนี้ความเสียหายไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สินที่เกิดจากอุบัติเหตุทางนิวเคลียร์ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศ

สำหรับค่าเสียหายทางจิตใจนั้นแม้ EC Directive 85/374 EEC จะไม่มีบทบัญญัติให้เรียกค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (non-material damages) ไว้โดยตรงแต่ก็ไม่ห้ามการชดเชยเยียวยาสำหรับความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมานที่เรียกได้ตามกฎหมายอื่นซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิก⁸¹ ส่วนค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้นไม่ได้บัญญัติไว้

⁸⁰ Article 9 (b) “damage to, or destruction of, any item of property other than the defective product itself, with a lower threshold of 500 ECU,”

⁸¹ Article 9 “...This Article shall be without prejudice to national provisions relating to non-material damage.”

สำหรับขอบเขตของความเสียหายนั้น Article 16, EC Directive 85/374 EEC กำหนดให้ประเทศสมาชิกสามารถบัญญัติกฎหมายจำกัดความรับผิดทั้งหมดของผู้ผลิต สำหรับความเสียหายต่อชีวิตและร่างกายที่เกิดขึ้นคราวเดียวกัน จากสินค้าชิ้นเดียวกัน โดยกำหนด เป็นเพดานไว้ก็ได้แต่ต้องไม่ต่ำกว่า 70 ล้าน ECU

4.2.2.4 ภาระการพิสูจน์

โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำของจำเลยว่าจะใจหรือประมาทเลินเล่อ เพราะ EC Directive 85/374 EEC กำหนดให้ผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์ 3 ประการคือ

1. ความเสียหาย
2. ความไม่ปลอดภัยของสินค้า
3. ความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายกับความไม่ปลอดภัย

EC Directive 85/374 EEC ไม่ได้วางแนวทางที่กำหนดมาตรฐานในการ พิสูจน์ไว้ดังนั้นศาลของแต่ละประเทศจึงต้องกำหนดมาตรฐานการพิสูจน์เองว่าโจทก์ต้องพิสูจน์แก่ ไหนเพียงไร จากคำพิพากษาของศาลแต่ละประเทศแสดงให้เห็นว่าศาลกำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ แตกต่างกันไป อย่างไรก็ดีตามถ้าสินค้านั้นมีความบกพร่องเพราะไม่เป็นไปตามความคาดหวังตาม สมควรของบุคคลทั่วไปศาลจะสันนิษฐานว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัยโดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็น ให้นำสินค้านั้นมาไม่ปลอดภัยอย่างไร เช่น ในคดี *Riboux v S.A.Schweppes Belgium* (1996) โจทก์ ได้รับบาดเจ็บจากขวดน้ำอัดลมระเบิด โจทก์ไม่ได้พิสูจน์หลักฐานให้ศาลเห็นถึงความบกพร่องที่ทำให้เกิดระเบิดขึ้น แต่ศาลเบลเยียมได้สันนิษฐานว่าขวดน้ำอัดลมที่ระเบิดเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพราะคนทั่วไปย่อมไม่คาดหวังว่าขวดน้ำอัดลมจะระเบิด และตัดสินให้จำเลยต้องชดเชยค่าเสียหาย และในคดี *Richardson v LRC Product* (2000) ซึ่งข้อเท็จจริงคดีนี้คือส่วนปลายของถุงยางอนามัย ขาดในขณะที่โจทก์กำลังมีเพศสัมพันธ์ทำให้โจทก์ตั้งครรภ์ โจทก์จึงมาฟ้องให้บริษัทผลิตถุงยาง อนามัยดังกล่าวรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายเพราะเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ศาลวินิจฉัยว่าเป็นที่รู้กันทั่วไป อยู่แล้วว่าถุงยางอนามัยอาจฉีกขาดได้ บุคคลจึงไม่ควรคาดหวังว่าถุงยางอนามัยมีความปลอดภัยร้อย เปอร์เซ็นต์ และได้ตัดสินให้โจทก์แพ้คดีโดยให้เหตุผลว่าสินค้าไม่ได้มีความบกพร่องที่ไม่เป็นไป ตามความคาดหวังของประชาชน

4.2.2.5 ผู้ที่ต้องรับผิด

ผู้ที่ต้องรับผิดเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้แก่ ผู้ผลิต และผู้ซึ่งกฎหมายถือว่ามีสถานะเหมือนผู้ผลิต ตาม EC Directive 85/374/EEC ผู้ผลิต หมายถึง

- ผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย ผู้ผลิตวัตถุดิบหรือผู้ผลิตชิ้นส่วนบุคคลใดๆที่มี ส่วนร่วมในกระบวนการผลิต

- ผู้นำเข้าสินค้าเพื่อขาย ให้เช่า เช่าซื้อ หรือการจำหน่ายไม่ว่าในรูปแบบใด ในทางธุรกิจการค้า บุคคลใดๆที่ใช้ชื่อ เครื่องหมายการค้าหรือรูปลักษณ์ เฉพาะใดๆของตน ลงบนสินค้าเพื่อแสดงว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้านั้น ซึ่ง ถือว่าเป็นผู้ผลิตและต้องรับผิดชอบเหมือนผู้ผลิต
- ผู้ขายหรือผู้นำเข้าสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิตได้ ให้ถือว่าผู้ขายหรือผู้ นำเข้าแต่ละคนเป็นผู้ผลิตสินค้านั้น

4.2.2.6 เหตุหลุดพ้นความรับผิด

EC Directive 85/374 EEC ได้กำหนดเหตุหลุดพ้นความรับผิดของผู้ผลิต ไว้ในมาตรา 7⁸² ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่า

1. ผู้ผลิตไม่ได้นำสินค้าออกวางจำหน่าย
2. ความไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นไม่ได้มีอยู่ในขณะที่สินค้านั้นถูกนำออกขายโดยผู้ผลิต หรือความไม่ปลอดภัยนั้นเกิดขึ้นหลังสินค้าถูกนำออกวางจำหน่ายแล้ว
3. สินค้านั้นไม่ได้ผลิตเพื่อขายหรือเพื่อการจำหน่ายจ่ายแจกไม่ว่าในรูปแบบใดที่มีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ หรือไม่ได้ผลิตหรือจำหน่ายในทางธุรกิจการค้าของผู้ผลิต
4. ความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับที่ออกโดยองค์กรของรัฐอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้
5. ระดับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในเวลาที่ผู้ผลิตนำสินค้าออกจำหน่ายไม่ถึงระดับที่จะทำให้ค้นพบความไม่ปลอดภัยที่มีอยู่ของสินค้าได้

⁸² Article 7 The producer shall not be liable as a result of this Directive if he proves:

- (a) that he did not put the product into circulation; or
- (b) that, having regard to the circumstances, it is probable that the defect which caused the damage did not exist at the time when the product was put into circulation by him or that this defect came into being afterwards; or
- (c) that the product was neither manufactured by him for sale or any form of distribution for economic purpose nor manufactured or distributed by him in the course of his business; or
- (d) that the defect is due to compliance of the product with mandatory regulations issued by the public authorities; or
- (e) that the state of scientific and technical knowledge at the time when he put the product into circulation was not such as to enable the existence of the defect to be discovered; or
- (f) in the case of a manufacturer of a component, that the defect is attributable to the design of the product in which the component has been fitted or to the instructions given by the manufacturer of the product.

ระดับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระดับทันสมัยที่สุดในขณะนั้นไม่อาจพบความบกพร่องที่มีอยู่ได้โดยมีการตรวจสอบอย่างสมเหตุสมผลแล้ว จำเลยไม่อาจทราบได้ว่าจะเกิดอันตรายแก่ใจทักและไม่อาจผลิตหรือออกแบบให้ดีกว่านั้นได้

6. ในกรณีของผู้ผลิตชิ้นส่วน ความไม่ปลอดภัยนั้นเกิดจากการออกแบบสินค้าซึ่งใช้ชิ้นส่วนนั้นเป็นส่วนประกอบหรือเกิดจากคำสั่งที่ให้ไว้ของผู้ผลิตสินค้า

เพื่อให้ความคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ EC Directive 85/374/EEC บัญญัติห้ามทำสัญญายกเว้นความรับผิดชอบของผู้ผลิตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย

4.3 ประเทศญี่ปุ่น

4.3.1 วิวัฒนาการของกฎหมาย Product Liability ในญี่ปุ่น

ก่อนปี 1994 ญี่ปุ่นไม่มีกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การฟ้องร้องคดีที่เกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้านั้นเป็นไปตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น การฟ้องร้องตามกฎหมายสัญญาซื้อขายนั้นผู้เสียหายอาจฟ้องร้องให้ผู้ขายหรือผู้ผลิตรับผิดชอบตามกฎหมายสัญญาหรือตามหลักกฎหมายละเมิดแล้วแต่กรณี โดยมาตรา 570 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของญี่ปุ่นบัญญัติให้ผู้ซื้อสามารถฟ้องร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบในกรณีที่สินค้าที่ขายนั้นมีความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์ได้ในขณะที่รับมอบสินค้าและผู้ซื้อไม่ถึงความบกพร่องดังกล่าว ผู้ซื้อไม่มีสิทธิเลิกสัญญาหรือเรียกค่าเสียหายจากผู้ขายได้⁸³ แต่เนื่องจากการฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญา ผู้เสียหายที่ไม่ได้เป็นผู้ซื้อสินค้าโดยตรงจากผู้ขายก็ไม่อาจฟ้องร้องผู้ขายได้ หรือผู้ซื้ออาจเรียกให้ผู้ขายชำระหนี้ให้ถูกต้องตามมาตรา 415⁸⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น เพราะถือว่าการที่ผู้ขายส่งมอบสินค้าที่ชำรุดบกพร่องให้แก่ผู้ซื้อนั้นเป็นการชำระหนี้ที่ไม่ถูกต้อง ผู้ซื้อไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากการที่ผู้ขายชำระหนี้ไม่ถูกต้องได้ แต่ผู้ที่มีสิทธิฟ้องตามมาตรานี้ได้ต้องเป็นผู้ซื้อเท่านั้น

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายเพื่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย 1994 (Product Liability Law 1994 หรือ Law No. 85, 1994) ของญี่ปุ่นได้รับการตราเป็นกฎหมายเป็นผล

⁸³ Article 570 “If any latent defect exists in the object of sale, the provision of article 566 shall apply mutatis mutandis, except in the case of compulsory sale by official auction.”

Article 566 (1) “..(w)here the object of a sale is subject to /easement, pledge, etc./ and the buyer was unaware thereof, he may rescind the contract only the purpose of the contract cannot be attained thereby, otherwise may only demenade compensation for harm”

⁸⁴ Article 415 “If an obligor fails to effect performance in accordance with the tenor and purport of the obligation, the obligee may demand compensation for harm; the same shall apply in case where performance becomes impossible for any cause for which the obligor is responsible”

มาจากแรงผลักดันทั้งภายในและภายนอกประเทศมากกว่าที่จะมาจากการที่รัฐบาลมีความเป็นกังวลต่อผู้บริโภคหรือสิทธิส่วนบุคคล เพราะรัฐบาลญี่ปุ่นไม่เชื่อว่ากฎหมายดังกล่าวมีความจำเป็น โดยเห็นว่าญี่ปุ่นนั้นมีกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เข้มงวดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความมั่นคงอันหนึ่งอันเดียวกันในด้านคุณภาพและการออกแบบ อันเป็นมาตรการเชิงรุกเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคอยู่แล้ว ส่วนเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแล้วศาลญี่ปุ่นจะใช้บทบัญญัติในเรื่องสัญญาและละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาแก่ผู้เสียหาย แต่จากการที่ในช่วงเวลาดังกล่าวผู้บริโภคญี่ปุ่นมีความตื่นตัวต่อการฟ้องคดีเป็นจำนวนมากเป็นคดีที่ผู้ผลิตในต่างประเทศรับผิดชอบต่อบริโภคในญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกันสหภาพยุโรปได้ออก EC Directive 85/374 EEC เพื่อบังคับใช้กับบรรดาประเทศสมาชิก ญี่ปุ่นจึงกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมประเทศเดียวที่ไม่มีกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายเพื่อทรัพย์สินที่ไม่ปลอดภัยบังคับใช้ สาเหตุสองประการนี้นำไปสู่การบัญญัติกฎหมาย Product Liability Law ของญี่ปุ่นในที่สุด แม้ว่าจะได้รับการต่อต้านจากผู้ผลิตรายใหญ่ในประเทศก็ตาม พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1995

4.3.2 หลักการและสาระสำคัญของกฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่น

Product Liability Law ของญี่ปุ่นหรือ Law No. 85, 1994 ถูกยกร่างขึ้นโดยมีต้นแบบมาจาก EC Directive 85/374 EEC ของสหภาพยุโรป จึงมีหลักการพื้นฐานสำคัญที่เหมือนกันคือการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด หรือ Strict Liability มาบังคับใช้กับผู้ผลิตแต่กฎหมายญี่ปุ่นได้คำนึงถึงผลกระทบต่อผู้ค้าปลีกด้วย

วัตถุประสงค์ของกฎหมายก็คือ กำหนดให้ผู้ผลิตหรือบุคคลอื่นที่มีสถานะเหมือนผู้ผลิตมีความรับผิดชอบต่อชดเชยค่าเสียหายในความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ ทรัพย์สินของบุคคลจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เสียหาย อันจะส่งผลให้เกิดความมั่นคง ความเป็นอยู่ที่ดีของผู้บริโภคและการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ⁸⁵

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายเพื่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย 1994 เป็นกฎหมายที่สั้นมาก เพราะมีเพียง 6 มาตรา เท่านั้น สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้จะแยกพิจารณาออกเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

4.3.2.1 ความหมายและประเภทของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ความหมายของ “สินค้า” มีบัญญัติอยู่ในมาตรา 2 วรรคแรก⁸⁶ ของ The Product Liability Law ของญี่ปุ่นซึ่งได้บัญญัติว่า

⁸⁵ The Product Liability Law (Law No. 85, 1994) Article 1 “The term "product" as used in this Act shall mean movable which is manufactured or processed.”

⁸⁶ The Product Liability Law (Law No. 85, 1994) Article 1 “The term "defect" as used in this Act shall mean a lack of safety that the product ordinarily should provide, taking into account the nature of the product, the

“สินค้าหมายถึง สัณหาริมทรัพย์ใดๆที่ถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพ”

ดังนั้นองค์ประกอบของสินค้าจึงมีดังนี้

- 1) เป็นสังหาริมทรัพย์
- 2) ถูกผลิต หรือ ถูกแปรสภาพ

สังหาริมทรัพย์หมายถึงทรัพย์สินทุกชนิดที่จับต้องได้และเคลื่อนไหวได้ สินค้าจึงไม่รวมถึงการบริการ อสังหาริมทรัพย์หรือสิ่งที่ติดอยู่กับอสังหาริมทรัพย์อย่างถาวรอย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ถูกผลิต” หรือ “ถูกแปรสภาพ” ไว้ แต่หากพิจารณาตามรายงานของคณะอนุกรรมการว่าด้วยนโยบายผู้บริโภคอธิบายว่า การตัด การแซะ เย็น การชำแหละหรือการแซะแข็ง การทำให้แห้งยังไม่ถือเป็นการผลิต หรือการทำให้สินค้าถูกแปรสภาพ ส่วนการแปรสภาพหรือการผลิตได้แก่ การทำให้สุก ต้ม ปิ้ง ย่าง การแต่งเติมรสแต่งกลิ่น (เช่น การใส่สารปรุงแต่งรสชาติ ใส่เกลือ สี เครื่องเทศ วัตถุกันเสีย) การบิด การคั้น การกลั่น

ตามคำอธิบายของกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Ministry of International Trade and Industry หรือ MITI) ยังได้ระบุว่า สินค้าครอบคลุมถึง สินค้าหัตถกรรม สินค้าที่ทำด้วยมือ งานศิลป์ สินค้าเกษตรแปรรูป เลือดมนุษย์และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องรวมถึงวัคซีน (live vaccine) และสินค้าไม่รวมถึงต่อไปนี้เป็นคือ อสังหาริมทรัพย์ สินค้าเกษตรที่ยังไม่ได้แปรรูป ปศุสัตว์ ผลิตผลจากทะเล แร่ธาตุ ของป่า ข้อมูลข่าวสาร กระแสไฟฟ้า และพลังงานอื่นๆ และคอมพิวเตอร์ซอฟแวร์

มีข้อสังเกตว่าแม้จะกล่าวกันว่ากฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่นนั้นพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้รองรับกับสินค้าที่ผลิตในเชิงอุตสาหกรรม คือ การผลิตขึ้นในคราวเดียวเป็นจำนวนมาก เพื่อการบริโภคเป็นจำนวนมากและมีระบบจัดจำหน่ายไปยังผู้บริโภค (mass production and mass consumption and put into the stream of commerce for distributions) การจัดให้สินค้าหัตถกรรม สินค้าทำด้วยมือ ซึ่งไม่ใช่สินค้าที่ผลิตในเชิงอุตสาหกรรมเป็นสินค้าที่อยู่ในบังคับของกฎหมายนี้จึงน่าจะเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่เหตุผลก็คือเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะแยกสินค้าอุตสาหกรรมออกจากสินค้าหัตถกรรมและงานศิลป์ได้⁸⁷ ดังนั้นแม้งานศิลป์จะผลิตขึ้นเพียงชิ้นเดียวก็จัดเป็นสินค้าตามกฎหมายนี้

---

ordinarily foreseeable manner of use of the product, the time when the manufacturer, etc. delivered the product, and other circumstances concerning the product.”

⁸⁷ The Product Liability Law (Law No. 85, 1994) Article 2 “Definitions (2) As used in this Law, the term “defect” means a lack of normal safety in a product, considering the circumstances affecting the product such as its characteristics, the usually foreseeable manner of its use and shape, and the time when the actual or deemed manufacturer delivered the product”

สำหรับกรณีสินค้าเกษตรแปรรูป ยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนว่าการแปรสภาพเพียงใดจะทำให้ผลผลิตการเกษตรกลายเป็นสินค้าเกษตรแปรรูป เช่น ในคดีมันทะเลดิบ มันทะเลที่ผ่านการล้างด้วยน้ำแล้วบรรจุลงในภาชนะครอบด้วยแผ่นพลาสติก ศาลก็ไม่ได้วินิจฉัยโดยตรงว่ากระบวนการดังกล่าวทำให้มันทะเลกลายเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปหรือไม่ แต่ในคดีปลากระพงดิบ⁸⁸ ศาลเห็นว่าปลากระพงดิบนั้นเป็นชิ้นพร้อมรับประทานเป็นการแปรสภาพแล้วเพราะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้สินค้า

กฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่นบัญญัติให้เลือดมนุษย์และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งรวมถึงวัคซีนเชื้อเป็น (live vaccine) เป็นสินค้าด้วยเพราะเลือดในทุกรูปแบบซึ่งใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในทางการแพทย์ เช่น พลาสมา และผลิตภัณฑ์จากพลาสมาต้องผ่านกระบวนการการเติมสารกันเสีย (preservatives) และ สาร anticoagulants ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เป็นไปในทางเดียวกับ EC Directive 85/374 EEC ของสหภาพยุโรป

คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ (computer software) เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง เฉพาะตัวซอฟต์แวร์เองไม่จัดเป็นสินค้าตามกฎหมายนี้แต่มีผู้ให้ความเห็นว่าหากนำซอฟต์แวร์ไปเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งหาริมทรัพย์อื่นเช่น ถูกบรรจุอยู่ในแผงวงจร (IC) ประกอบในฮาร์ดแวร์ (hardware) หรือแผ่น CD Rom หรือหุ่นยนต์ในอุตสาหกรรม หากสิ่งหาริมทรัพย์ที่ซอฟต์แวร์เป็นส่วนหนึ่งนั้น เกิดมีความไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลใด กรณีดังกล่าวผู้ผลิตซอฟต์แวร์อาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability ด้วย⁸⁹ ในญี่ปุ่นนั้นก็ได้มีการนำคดีมาฟ้องเรียกค่าเสียหายว่าซอฟต์แวร์บกพร่องทำให้บริษัทต้องจ่ายภาษีสูงเกินไปแต่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษา

4.3.2.2 ลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

มาตรา 2 ของ Product Liability Law ของญี่ปุ่นบัญญัติว่าสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหมายถึงการที่สินค้าขาดความปลอดภัยที่สินค้านั้นพึงจะต้องมีตามปกติ โดยคำนึงถึง

- (1) ธรรมชาติของสินค้านั้น
- (2) ลักษณะการใช้งานที่คาดเห็นได้ตามปกติ
- (3) เวลาที่ผู้ผลิตส่งมอบสินค้านั้น
- (4) พุทธิการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้น⁹⁰

⁸⁸ ศาลชั้นต้นกรุงโตเกียว 13 ธันวาคม 2002, Hanraei Jiho, 1805: 22) อ้างใน ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรุงเทพฯ วิญญูชน 2552 หน้า 66

⁸⁹ ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 47

⁹⁰The Product Liability Law (Law No. 85, 1994) Article 2 "...taking into account the nature of the product, the ordinarily foreseeable manner of use of the product, the time when the manufacturer, etc. delivered the product, and other circumstances concerning the product."

การพิจารณาว่าสินค้าปลอดภัยหรือไม่ต้องพิจารณาตามข้อกำหนดใน บทบัญญัติข้างต้น ซึ่งอาจศึกษาในรายละเอียดแต่ละข้อดังนี้

(1) ธรรมชาติของสินค้า ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทและชนิดของสินค้า เช่น เป็นสินค้าประเภทอาหาร หรือยารักษาโรค วัสดุหรือวัตถุดิบที่นำมาทำเป็นสินค้า ความคงทน กระบวนการอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นได้ให้แนวทางไว้ว่าให้พิจารณาถึงควมมีประสิทธิภาพของสินค้า ความมีประโยชน์ มาตรฐานความปลอดภัย ความเป็นไปได้และความรุนแรงในการเกิดอุบัติเหตุ และอายุการใช้งานตามปกติของสินค้าแต่ละชนิด⁹¹ เช่น น้ำส้มไม่ควรมียิ่งแปลกลบดมที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคหากน้ำส้มมียิ่งแปลกลบดมเป็นเหตุให้ผู้บริโภคดื่มแล้วได้รับบาดเจ็บถือว่า น้ำส้มนั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(2) ลักษณะการใช้งาน ลักษณะการใช้งานตามปกติที่คาดเห็นได้ของสินค้านั้นและความเป็นไปได้ที่จะหลีกเลี่ยงความเสียหาย เช่น การติดเครื่องรถยนต์แล้วจอดทิ้งไว้เป็นเวลานานเพราะหลับไปแล้วรถเกิดไฟไหม้ ถือว่าไฟไหม้ไม่ได้เกิดจากการใช้รถยนต์ตามปกติ รถยนต์ไม่เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย⁹² หรือ เครื่องรับโทรทัศน์อายุการใช้งานประมาณ 8 เดือนเสีย ปลั๊กและเปิด stand by ทิ้งไว้แต่เกิดมีควันพวยพุ่งออกมาจากเครื่อง ถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพราะเป็นการใช้งานตามปกติของเครื่องรับโทรทัศน์

(3) เวลาที่ผู้ผลิตส่งมอบสินค้า การพิจารณาว่าสินค้าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือไม่กฎหมายถือเอาเวลาที่ผู้ผลิตส่งมอบสินค้าเป็นสำคัญไม่ใช่เวลาที่สินค้าถูกผลิตขึ้น

(4) พฤติการณ์อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้น ซึ่งต้องพิจารณาจากสินค้าเป็นกรณีไป เช่น ในสถานการณ์ปกติขั้นตอนการผลิตบะหมี่สำเร็จรูปชนิดนี้มีการตรวจสอบคุณภาพเพื่อให้ได้มาตรฐานโดยผู้ผลิตก่อนนำออกจำหน่ายแก่ผู้บริโภค แต่เกิดกรณีแผ่นดินไหวมีผู้คนเป็นจำนวนมากขาดแคลนอาหาร รัฐบาลต้องการอาหารทันทีเป็นจำนวนมากจากผู้ผลิตบะหมี่สำเร็จรูปรายนี้เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทำให้ผู้ผลิตไม่อาจตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานปกติได้ ปรากฏว่ามีผู้ประสบภัยบางคนรับประทานบะหมี่ไปแล้วเกิดท้องเสียเพราะการผลิตไม่ได้มาตรฐาน กรณีเช่นนี้เป็นพฤติการณ์อื่นที่เกี่ยวข้องกับสินค้า

Product Liability Law 1994 ของญี่ปุ่นไม่ได้กำหนดประเภทของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ แต่ มีนักวิชาการได้ให้ความเห็นว่าประเภทของความไม่ปลอดภัยตามกฎหมายฉบับนี้แยกออกได้เป็น 3 ประเภท⁹³ คือ

⁹¹ Susan H. Easton *The Path for Japan?: An Examination of Product Liability Laws in the United States, the United Kingdom, and Japan* หน้า 38

⁹² ศาลชั้นต้นเมือง Ritsu, 29 กุมภาพันธ์ 1996 อ้างใน ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 81

⁹³ ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 70-73

(1) ความไม่ปลอดภัยจากการผลิต หมายถึงกรณีสินค้าที่ผลิตมาไม่ถูกต้องตามแบบหรือรายละเอียดเฉพาะ เป็นเหตุความเสียหาย เป็นสินค้าที่ความไม่ปลอดภัยมีสาเหตุมาจากการผลิตที่บกพร่อง ตัวอย่างคำพิพากษาที่ตัดสินว่าสินค้ามีความไม่ปลอดภัยในการผลิตในคดีละเมิดของญี่ปุ่นก่อนที่จะมีการบังคับใช้ Product Liability Law เช่น เครื่องรับโทรทัศน์ใช้วัสดุไม่ตรงตามแบบเกิดการลัดวงจรทำให้เกิดเพลิงไหม้บ้าน⁹⁴ หรือมีความผิดพลาดในการประกอบสินค้า เช่นมีการปนเปื้อนเชื้อโรคนในอาหารบรรจุกระป๋องเพราะมีความผิดพลาดในกระบวนการผลิตผู้บริโภครักษาอาหารเป็นพิษ⁹⁵

(2) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ ได้แก่ สินค้าที่มีการออกแบบที่ไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยอย่างเพียงพอทำให้สินค้ามีความไม่ปลอดภัย โดยปกติแล้วในการออกแบบสินค้าผู้ผลิตต้องคำนึงถึง ความปลอดภัยของผู้บริโภคด้วยเป็นสำคัญ นอกเหนือไปจาก ความมีประสิทธิภาพ ประโยชน์ใช้สอยของสินค้า และรสนิยมของผู้บริโภคต่อสินค้านั้น หากสินค้าที่ผลิตออกมานั้นเป็นการผลิตตามการออกแบบผิดพลาดหรือคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคไม่เพียงพอก็อาจทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้ เช่น รถยนต์บางรุ่นที่มีกระจกปิดไม่สนิทเพราะการออกแบบไม่ดีเมื่อฝนตกน้ำรั่วซึมทำให้ระบบไฟฟ้าลัดวงจรไฟไหม้ทั้งคันผู้ขับขี่เสียชีวิต หรือ พรหมพู่ที่รถยนต์บริเวณที่นั่งคนขับมีขนาดไม่เหมาะสมเป็นอุปสรรคในการขับขี่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ ในการวินิจฉัยว่าสินค้าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือไม่ผู้พิพากษาจะใช้เกณฑ์วิญญูชนหรือบุคคลที่มีระดับความระมัดระวังในระดับปกติเป็นเกณฑ์ตัดสิน คำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสินค้าในคดีละเมิดก่อนที่จะมีการบังคับใช้ Product Liability Law ในญี่ปุ่นได้แก่คดีเด็กอายุหนึ่งขวบเสียชีวิตเนื่องจากซี่ไม้ของประตูลูกสำหรับกันเด็กเล็กหนีบศีรษะ ซึ่งศาลได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้ผลิตว่าผู้ผลิตต้องใช้วัสดุที่สามารถทนทานแรงได้ดีพอสมควร ส่วนพ่อแม่ของเด็กย่อมต้องใช้ความระมัดระวังตามที่ผู้ปกครองเด็กพึงมีโดยคำนึงถึงอายุของเด็ก สภาพร่างกายและกิจกรรมต่างๆที่เด็กทำเพื่อให้การใช้สินค้าเป็นไปอย่างปลอดภัย⁹⁶

หลังจากที่ได้มีการบังคับใช้ Product Liability Law ในญี่ปุ่นก็ได้มีคำพิพากษาเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยในการออกแบบอีกหลายคดี จากแนวคำพิพากษาของศาล ได้วางหลักเกณฑ์ในการวัดความไม่ปลอดภัยในการออกแบบ คือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นความเสียหายที่ผู้ผลิตคาดเห็นได้ด้วยว่าจะเกิดขึ้นในการที่ผู้บริโภคได้ใช้สินค้านั้นตามปกติและมีความ

⁹⁴ ศาลชั้นต้นเมืองโอซาก้า 18 กันยายน 1997 อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 83

⁹⁵ ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 28 กุมภาพันธ์ 1988 อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 70

⁹⁶ ศาลชั้นต้นเมืองโกเบ 24 มีนาคม 1979 อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ระมัดระวังตามปกติ เช่น คดีผู้บริโภคได้รับบาดเจ็บที่ตาขวาเพราะถูกขอบถุงมันฝรั่งที่ม⁹⁷ ในคดีนี้ โจทก์กล่าวอ้างว่าถุงมันฝรั่งมีการออกแบบที่ไม่ปลอดภัยเนื่องจากรอยหยักของถุงเป็นอันตราย โจทก์ถูกขอบถุงที่เป็นรอยหยักที่ตาได้รับบาดเจ็บจากการที่ยื่นหน้าเข้าไปหาหลานที่กำลังนั่งแกว่ง ถุงมันฝรั่งเล่นอยู่ (หลานอายุ 7 เดือน) ศาลตัดสินว่า รอยหยักที่ของถุงมันฝรั่งออกแบบเพื่อให้ผู้บริโภคฉีกถุงได้ง่ายโดยปกติสินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าที่ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค และผู้ผลิตก็ไม่อาจคาดเห็นได้ว่าจะมีการนำถุงมันฝรั่งไปให้เด็กทารกเล่น ความเสียหายจึงไม่ได้เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ส่วนในคดีผู้บริโภคแพ้น้ำยากำจัดเชื้อราแบบกระป๋องฉีด⁹⁸ ศาลตัดสินว่าจำเลยมีหน้าที่จะต้องผลิตสินค้าที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย ของบุคคลทั่วไป และจำเลยเองก็คาดเห็นได้ว่าหากจำเลยไม่ระมัดระวังอย่างเพียงพอสินค้าของจำเลยจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น จำเลยสมควรบรรจุน้ำยาลงในกระป๋องที่เวลานี้คิดแล้วไม่พุ่งกระจาย ซึ่งบรรจุกฎนี้ดังกล่าวสามารถผลิตได้

(3) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากวิธีใช้ คำเตือนบกพร่อง หมายถึง สินค้าไม่ได้มีเอกสารระบุวิธีใช้หรือคำเตือนหรือมีแต่เนื้อหาของวิธีใช้หรือคำเตือนไม่ชัดเจนเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถป้องกันหรือหลีกเลี่ยงอันตรายได้และเกิดอันตรายขึ้นจากการใช้หรือบริโภคสินค้านั้น คดีสำคัญเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยเนื่องจากวิธีใช้ หรือ คำเตือน บกพร่อง ได้แก่ คดีทารกเสียชีวิตเพราะขาดออกซิเจน ในคดีนี้ทารกต้องเข้าผ่าตัดขยายหลอดลมโดยใช้เครื่องมือแพทย์ คือท่อแต่ปลายท่อแคบมากจึงอุดช่องทางเดินอากาศทำให้ทารกขาดออกซิเจนและเสียชีวิต ศาลตัดสินว่าเครื่องมือแพทย์ไม่ได้มีคำเตือนที่ชัดเจนเพียงพอ ส่วนในคดีลิฟท์ยกรถยนต์หนีบศีรษะลูกค้าเสียชีวิต⁹⁹ ในคดีนี้ศีรษะของลูกค้าได้ถูกหนีบอยู่ระหว่างพาดกับเสาที่จอดรถจนเสียชีวิตในระหว่างที่พนักงานควบคุมลิฟท์ของร้านได้ใช้ลิฟท์ยกของลูกค้าขึ้นไปจอดชั้นบน ศาลตัดสินว่าจำเลยซึ่งก็คือผู้ผลิตผิดหน้าที่ในเรื่องคำอธิบายวิธีการใช้ลิฟท์โดยไม่ได้ให้วิธีการในการใช้อย่างเพียงพอ

อย่างไรก็ตามในเรื่องเกี่ยวกับประเภทของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเนื่องมาจากไม่มีวิธีใช้หรือคำเตือนหรือมีแต่บกพร่องนั้น มีผู้ให้ความเห็นว่า Product Liability Law 1994 ของญี่ปุ่นไม่ได้บัญญัติว่าสินค้าที่ไม่ได้มีวิธีใช้หรือคำเตือนหรือมีแต่ไม่เพียงพอจะเป็นสินค้าที่ไม่

⁹⁷ ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 24 กรกฎาคม 1995 อ้างในศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 71

⁹⁸ ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 28 กุมภาพันธ์ 1991 อ้างในศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 71

⁹⁹ ศาลชั้นต้นเมืองฟูกูโอกะ สาขาโคคุระ 29 ตุลาคม 2002 อ้างในศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 98

ปลอดภัยหรือไม่ ซึ่งเป็นพราะกฎหมายฉบับนี้ได้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ประกอบการมากกว่าประโยชน์ของผู้บริโภค¹⁰⁰

4.3.2.3 ผู้รับผิดชอบ

มาตรา 3 กำหนดให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบคือ ผู้ผลิตและผู้ที่เกี่ยวข้องถือว่าเป็นผู้ผลิต ส่วนคำนิยามของผู้ผลิตเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 2 (3) ซึ่งบัญญัติว่าผู้ผลิตและผู้ที่เกี่ยวข้องถือว่าเป็นผู้ผลิตหมายถึงบุคคลดังต่อไปนี้¹⁰¹

(1) ผู้ที่ผลิต ผู้ที่แปรรูป หรือนำเข้าสินค้าในเชิงธุรกิจ ซึ่งก็คือผู้ผลิตสินค้าตามความเป็นจริงในลักษณะที่เป็นปกติธุระในทางการค้า หรือเป็นผู้นำเข้าสินค้าชนิดนั้นเป็นปกติธุระในทางการค้า ส่วนการผลิตเป็นครั้งคราวเพื่อใช้เองในครัวเรือนจึงไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายนี้ อย่างไรก็ตามกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าผู้ผลิตต้องมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ผู้ผลิตรายย่อยที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ เช่น ในคดีอาหารเป็นพิษ¹⁰² ลูกค้า 8 คนฟ้องจำเลยซึ่งเป็นเจ้าของภัตตาคารให้รับผิดชอบตาม Product Liability Law เนื่องจากท้องเสียอย่างรุนแรงจากการรับประทานปลากระพงดิบ (sashimi) ที่นำปลามาหั่นเป็นชิ้นพอคำและจัดวางอย่างสวยงามพร้อมรับประทานโดยภัตตาคารของจำเลย จำเลยได้ต่อสู้ว่าจำเลยเป็นเจ้าของบริษัทจำกัดที่มีเจ้าของเพียงคนเดียว จำเลยจึงมีฐานะเป็นผู้บริโภคคนหนึ่งเท่านั้น แต่ศาลตัดสินให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนโดยให้เหตุผลว่ากฎหมาย Product Liability ไม่ได้แยกแยะระหว่างผู้ผลิตรายใหญ่หรือรายเล็ก แต่ต้องเป็นผู้ผลิตในเชิงธุรกิจและจำเลยเป็นผู้ผลิตในเชิงธุรกิจเพราะมีการทำธุรกรรมซ้ำและต่อเนื่อง

¹⁰⁰ James D. Pagliaro, Brady L. Green, *Japan's 1994 Product Liability Law: Will the Adoption of Strict Liability Alter the Future of Litigation in Japan?*, January 1997

¹⁰¹ Article 2 (3) The term "manufacturer, etc." as used in this Act shall mean the following:

- (i) any person who manufactured, processed, or imported the product in the course of trade (hereinafter referred to as "manufacturer");
- (ii) any person who provides his/her name, trade name, trademark or other indication (hereinafter referred to as "representation of name, etc.") on the product as the manufacturer of such product, or any person who provides the representation of name, etc. on the product which mislead the others into believing that he/she is the manufacturer;
- (iii) apart from any person mentioned in the preceding item, any person who provides any representation of name, etc. on the product which, in light of the manner concerning the manufacturing, processing, importation or sales of the product, and other circumstances, holds himself/herself out as its substantial manufacturer.

¹⁰² ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 13 ธันวาคม 2002 Hanrei Jiho 1805: 22 อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 100

นอกจากผู้ผลิตสินค้าแล้วผู้นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศก็ต้องรับผิดชอบ ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย เพราะแม้ผู้เสียหายจะฟ้องผู้ผลิตในต่างประเทศให้ รับผิดชอบได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วเป็นเรื่องที่ดำเนินการได้ยากมาก

(2) ผู้ที่ใช้ชื่อของตน ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า หรือ เครื่องหมาย อื่นใดลงบนสินค้าว่าเป็นผู้ผลิต หรือ ผู้ที่ใช้ชื่อของตนหรือแสดงข้อความอื่นใดลงบนสินค้าผลิตโดย การแสดงออกในลักษณะที่ทำให้ผู้อื่นสำคัญผิดว่าเป็นผู้ผลิต เช่น กรณีห้างสรรพสินค้าว่าจ้าง โรงงานให้ผลิตสินค้าเพื่อนำมาจำหน่ายในห้างของตนและไม่ให้ระบุชื่อโรงงานหรือติดเครื่องหมาย โรงงานว่าเป็นผู้ผลิตแต่ติดเครื่องหมายการค้าของห้างสรรพสินค้าของตนลงบนสินค้าแทน (house brand) ทั่วๆ ที่ตน ไม่ได้เป็นผู้ผลิต กรณีเช่นนี้ห้างสรรพสินค้าซึ่งเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าได้ แสดงออกต่อบุคคลทั่วไปให้เห็นว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้านั้น กฎหมายจึงถือว่าห้างสรรพสินค้าที่ใช้ เครื่องหมายการค้าชิ้นนั้นเป็นผู้ผลิต หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้ผลิตโดยการแสดงออก

(3) ผู้ที่ใช้ชื่อของตนลงบนสินค้าหรือแสดงตนโดยใช้สัญลักษณ์ หรือ ข้อความ ใดๆลงบนสินค้าที่จะทำให้เชื่อได้ว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้านั้นตามความเป็นจริง โดยคำนึงถึง ลักษณะและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องในการผลิต การแปรรูป การนำเข้า หรือการขายสินค้านั้น การเข้า ไปเกี่ยวพันกับการผลิตได้แก่ การออกแบบ การกำหนดรายละเอียด คุณสมบัติของสินค้า กรรมวิธี การผลิต เช่น เจ้าของสิทธิบัตรในสินค้าหรือกรรมวิธีการผลิตสินค้าและได้ระบุชื่อของตนไว้บน สินค้าซึ่งโรงงานผู้ผลิตจำเป็นต้องผลิตตามข้อกำหนดที่เจ้าของสิทธิบัตรนั้นกำหนดๆไว้¹⁰³ หรือ เจ้าของเครื่องหมายการค้าในต่างประเทศที่ยินยอมให้ใช้เครื่องหมายการค้าของตน

ผู้ผลิตชิ้นส่วนและวัตถุดิบที่นำไปประกอบเป็นสินค้าขั้นสุดท้าย (finished product) หากสินค้านั้นก่อเกิดความเสียหายขึ้นและสาเหตุของความไม่ปลอดภัยสืบเนื่องมาจาก ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบนั้นโดยตรง ผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือผู้ผลิตวัตถุดิบและผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายต้อง ร่วมกันรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าว¹⁰⁴

สำหรับผู้ขายนั้นกฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่นนั้นไม่ได้ กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบ เพราะไม่ได้เป็นผู้ผลิตและไม่ถือว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ขายจึงไม่ต้องรับผิด ภายใต้อรรถกถารับผิด โดยเคร่งครัดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ เว้นแต่ผู้ขายจะเป็นผู้ผลิตตามความ เป็นจริงด้วยหรือมีพฤติกรรมแสดงให้เห็นว่าตนอยู่ในฐานะเดียวกับผู้ผลิตดังที่ได้กล่าวแล้ว ดังนั้น

¹⁰³ อนันต์ จันทโรภากร กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย หน้า 145

¹⁰⁴ Yukihiro Asami อ้างในอนันต์ จันทโรภากร กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ ขาดความปลอดภัย กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย หน้า 146 และ Nottage อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า

การฟ้องร้องผู้ขายต้องฟ้องร้องตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นข้อที่แตกต่างจาก EC Directive 85/374 EEC ของสหภาพยุโรปต้นแบบที่กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายด้วยหากเข้าใจที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้เพราะผู้ร่างกฎหมายไม่ต้องการให้กระทบกับผู้ค้าปลีกของญี่ปุ่นซึ่งมักเป็นผู้ประกอบการรายย่อย

4.3.2.4 รับผิดชอบเมื่อสินค้าถูกส่งมอบแล้ว

กฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่นไม่ได้บัญญัติชัดเจนว่าผู้ผลิต ผู้นำเข้า ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ความรับผิดชอบระหว่างผู้ผลิตสินค้ากับผู้นำเข้าต่อผู้เสียหายจึงไม่นำหลักกฎหมายนี้รวมมาใช้ ส่วนความรับผิดชอบระหว่างผู้ผลิตกับผู้นำเข้าก็ไม่ได้บัญญัติไว้เช่นกัน อย่างไรก็ตามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของญี่ปุ่นหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนไปแล้ว ก็ย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยกับอีกฝ่ายหนึ่งในค่าสินไหมทดแทนส่วนที่ฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ¹⁰⁵ อย่างไรก็ตามความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายจะเกิดขึ้นต่อเมื่อสินค้าได้ถูกส่งมอบแล้ว

มาตรา 3 บัญญัติว่า “ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลอันเกิดจากความไม่ปลอดภัยในสินค้าซึ่งได้ส่งมอบ¹⁰⁶ ...”

เวลาที่สินค้าถูกส่งมอบเป็นประเด็นที่สำคัญที่จะตัดสินว่าผู้ผลิตต้องรับผิดชอบหรือไม่ เพราะจากมาตรา 3 ประกอบกับมาตรา 2 (3) ที่กล่าวแล้วข้างต้นความรับผิดชอบของผู้ผลิตเริ่มขึ้นเมื่อสินค้านั้นได้มีการส่งมอบแล้ว สำหรับความหมายของการส่งมอบนั้น กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้บัญญัติไว้ จึงต้องตีความตามค่านิยมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของญี่ปุ่นมาตรา 178¹⁰⁷ คือการให้ไปอยู่ในความครอบครองผู้ซื้อ ซึ่งการส่งมอบต้องมีเจตนาที่จะโอนการครอบครองของผู้ส่งมอบด้วย ดังนั้นหากสินค้านั้นได้ขายแล้วแต่ยังไม่ได้มีการส่งมอบ ยังอยู่ในความครอบครองของผู้ผลิต หรือ สินค้านั้นหลุดไปจากความครอบครองของผู้ผลิตโดยผู้ผลิตไม่ได้ยินยอม เช่นถูกลักไป หากสินค้านั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลที่สามผู้ผลิตสินค้าก็ไม่ต้องรับผิดชอบ อย่างไรก็ตามในกรณีที่สินค้าชิ้นหนึ่งประกอบด้วยชิ้นส่วนที่มีผู้ผลิตหลายคนคำพิพากษาของศาลญี่ปุ่นในคดีที่

¹⁰⁵ ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 87

¹⁰⁶ Product Liability Law 1994 หรือ Law No. 85, 1994) Article 3 The manufacturer, etc. shall be liable for damages arising from the infringement of life, body or property of others which is caused by the defect in the delivered product which was manufactured, processed, imported, or provided with the representation of name, etc. described in item 2 or item 3 of paragraph 3 of the preceding Article, provided, however, that the manufacturer, etc. shall not be liable when the damages occur only with respect to such product.”

¹⁰⁷ Economic Planning Agency, Article by Article Commentary on the PL Law, Tokyo: Shoji Kenkyushi, หน้า 71-2, 96-7

ผู้เสียหายถูกที่ดึงฝากระป๋องใส่ชาขาดมือได้ฟ้องบริษัทผู้ผลิตชาและผู้ผลิตฝากระป๋องชาให้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเนื่องจากเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพราะมีฝาดึงไม่ปลอดภัยได้แสดงให้เห็นว่าศาลตีความ “การส่งมอบ” ว่าหมายถึงการโอนจากบุคคลรายหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง โดยมีเจตนาที่จะส่งมอบการครอบครอง เวลาที่ส่งมอบจึงไม่จำเป็นต้องเป็นเวลาที่คุณซื้อสินค้านั้นเสมอไป แต่เป็นเวลาที่มีการส่งมอบสินค้าจากผู้ผลิตรายหนึ่งไปยังอีกรายหนึ่ง เมื่อสินค้าได้ถูกส่งมอบระหว่างผู้ผลิตรายหนึ่ง ไปยังอีกรายหนึ่งก่อนที่ Product Liability Act ของญี่ปุ่นจะมีผลบังคับใช้ ผู้ผลิตก็ไม่ต้องรับผิดชอบ¹⁰⁸

ส่วนทบวงวางแผนเศรษฐกิจของญี่ปุ่น (Economic Agency Planning) ได้อธิบายว่าเวลาที่ส่งมอบสินค้าหมายถึง เวลาที่สินค้านั้นพ้นไปจากการควบคุมของผู้ผลิต และผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยต้องเป็นกรณีที่มีความไม่ปลอดภัยนั้นมีอยู่ก่อนส่งมอบหรือในขณะที่สินค้าถูกส่งมอบ ดังนั้นถ้าหากความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดขึ้นภายหลังการส่งมอบผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ ในคดีเม่นทะเลก่อให้เกิดอาหารเป็นพิษ ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องผู้นำเข้าและผู้ค้าส่งให้รับผิดชอบ ศาลได้ตัดสินยกฟ้องโจทก์เพราะโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเชื้อโรคที่ก่อให้เกิดอาหารเป็นพิษได้ปนเปื้อนอยู่ในเม่นทะเลในระหว่างที่เม่นทะเลอยู่ในครอบครองของผู้ค้าส่งและผู้นำเข้า และมีความเป็นไปได้ที่เชื้อโรคจะปนเปื้อนภายหลังจากที่เม่นทะเลได้ถูกส่งมอบให้เจ้าของร้านอาหารแล้ว¹⁰⁹

4.3.2.6 ค่าเสียหายที่เรียกได้

ค่าเสียหายเรียกได้เมื่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัยก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลใด แต่ต้องไม่ใช่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวทรัพย์สินนั้นเอง สำหรับค่าเสียหายทางจิตใจนั้นกฎหมายญี่ปุ่นจะให้เรียกได้ต่อเมื่อมีความเสียหายทางร่างกายเกิดแก่ผู้เสียหายด้วย ส่วนบุคคลผู้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายคือบุคคลที่ได้รับความเสียหายต่อ ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน เนื่องจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามความในมาตรา 3 ซึ่งไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้นจึงมีผู้ให้ความเห็นว่าผู้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายน่าจะรวมถึงนิติบุคคลด้วย¹¹⁰ อย่างไรก็ตามในกรณีของนิติบุคคลนั้น โดยสภาพแล้วไม่น่าจะมีความเสียหายแก่ร่างกายหรือจิตใจ คงจะมีได้แต่ความเสียหายทางทรัพย์สินเท่านั้น ซึ่งกฎหมายญี่ปุ่นก็ไม่ได้กำหนดว่าทรัพย์สินที่เสียหายต้องเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อการบริโภคส่วนบุคคลเท่านั้น ดังนั้นหากทรัพย์สินของนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้ประกอบการได้รับความเสียหาย นิติบุคคลนั้นก็อาจจะเรียกค่าเสียหายได้ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าซึ่งเป็นสินค้าที่ไม่

¹⁰⁸ ศาลชั้นต้นเมืองNigita, 8 กันยายน 1999 อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 89

¹⁰⁹ ศาลชั้นต้นเมือง Sendei, 25 กุมภาพันธ์ 1999 อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 90

¹¹⁰ ศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 63

ปลอดภัยลัดวงจรเกิดเพลิงไหม้ทำให้อาคารของบริษัทเสียหาย แต่มีข้อสังเกตว่าหากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ผู้ที่กฎหมาย Product Liability ประสงค์จะคุ้มครองคือ ผู้บริโภค ซึ่งก็คือบุคคลธรรมดา เป็นหลักเพราะถือว่าผู้ประกอบการย่อมต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญในระดับผู้ประกอบการวิชาชีพซึ่งเป็นระดับที่สูงกว่าผู้บริโภค และผู้ประกอบการก็เรียกค่าเสียหายได้ตามหลักละเมิดหรือสัญญาได้อยู่แล้ว ดังนั้นผู้ผลิตจะรับผิดชอบตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) ต่อผู้บริโภคเท่านั้น นอกจากนี้ในกรณีนี้บุคคลนั้นหากเป็นความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่มีความเสียหายแก่ร่างกายและจิตใจด้วย (pure economic damages) เช่น เครื่องจักรเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเกิดระเบิดทำให้โรงงานต้องปิดลงชั่วคราว แต่ไม่มีผู้ใดเสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บหรือทรัพย์สินของบุคคลเสียหาย หากผู้ผลิตเครื่องจักรต้องรับผิดชอบต่อโรงงานตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดระดับความรับผิดจะสูงเกินไป¹¹¹ จึงมีความเห็นว่าความเสียหายเช่นนี้ไม่น่าจะอยู่ในขอบเขตของความรับผิดตามกฎหมาย Product Liability มิฉะนั้นขอบเขตความรับผิดของกฎหมายจะกว้างเกินไป¹¹² อย่างไรก็ดีมีคดีสำคัญคดีหนึ่งที่เป็นการวางบรรทัดฐานเรื่องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ธุรกิจได้แก่ คดีอาหารเป็นพิษเพราะมะกอกบรจุขวด¹¹³ คดีนี้ลูกค้า 8 คนป่วยเนื่องจากอาหารเป็นพิษหลังจากบริโภคมะกอกบรจุขวดซึ่งนำเข้าจากประเทศอิตาลีโดยภัตตาคารแห่งหนึ่ง จึงได้นำคดีมาฟ้องผู้นำเข้า ผู้จัดการภัตตาคารเรียกค่าสินไหมทดแทนตามหลักสัญญา ละเมิดและกฎหมาย Product Liability ภัตตาคารซึ่งเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดจึงได้มาฟ้องผู้นำเข้าเพื่อเรียกค่าเสียหายเพราะถูกทางการสั่งปิดร้านห้าวันและสูญเสียความไว้วางใจของลูกค้าที่เคยมีต่อภัตตาคาร ศาลได้พิพากษาให้ผู้นำเข้าต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นค่าขาดรายได้จากการประกอบธุรกิจให้แก่ภัตตาคาร

กฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่นไม่ได้บัญญัติไว้ว่าการจ่ายค่าสินไหมทดแทนจะเป็นเท่าใดและเพียงใด การกำหนดค่าสินไหมทดแทนจึงต้องปรับใช้ตามหลักค่าสินไหมทดแทนเพื่อการทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของญี่ปุ่น ซึ่งแบ่งความเสียหายออกเป็น 2 ประเภท คือ ความเสียหายที่เป็นตัวเงิน และ ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน อันได้แก่ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน ความเสียหายทางจิตใจ ศาลญี่ปุ่นได้วางบรรทัดฐานไว้ว่าความเสียหายนั้นต้องเป็นความเสียหายที่ผู้กระทำต้องคาดเห็นได้และอยู่บนหลักของความใกล้ชิดต่อผล (Causation)

¹¹¹Nagase อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 95

¹¹² คณะกรรมการสวัสดิการสังคมของญี่ปุ่น อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 95

¹¹³ ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 28 กุมภาพันธ์ 1998 อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 95

คดีที่ศาลตัดสินเกี่ยวกับค่าเสียหายทางจิตใจ ได้แก่ คดี McDonald's orange juice (ศาลชั้นต้นเมืองนาโงย่า 30 มิถุนายน 1999) หลังจากโจทก์ดื่มน้ำส้มแล้ว อาเจียนมีเลือดปนออกมาแต่แพทย์ตรวจไม่พบเศษแก้วตามที่โจทก์อ้างและไม่พบสาเหตุที่แท้จริงของอาการดังกล่าวแต่ก็ได้ให้กินยาระงับอาเจียนและให้กลับบ้าน โจทก์ตกใจ กังวลใจและกลัวจึงหยุดงาน 2 วัน เพื่อสงบจิตใจ ศาลเห็นว่าความวิตกกังวลของโจทก์เข้าใจได้ และโจทก์ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจให้พิพากษาให้โจทก์ได้รับรำสินไหมทดแทนเพื่อความทุกข์ทรมานร่างกายและจิตใจเป็นเงิน 50,000 เยน (ประมาณ หนึ่งหมื่นเจ็ดพันบาท)

ในเรื่องขอบเขตของค่าเสียหายนั้นกฎหมายญี่ปุ่นไม่ได้กำหนดค่าเสียหายขั้นต่ำหรือขั้นสูงอย่างที่มีบัญญัติไว้ใน EC Directive 85/374 EEC เพราะเห็นว่าเป็นการยากที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนสูงสุดแล้วใช้กับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยทุกชนิด เพราะสินค้าแต่ละประเภทย่อมมีธรรมชาติที่แตกต่างกันซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายที่แตกต่างกัน ทั้งยังไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายหากความเสียหายที่เกิดขึ้นสูงกว่าวงเงินที่กฎหมายกำหนดส่วนผู้ผลิตเมื่อได้จ่ายครบตามที่กฎหมายกำหนดแล้วก็หลุดพ้นความรับผิดชอบ ส่วนการกำหนดค่าเสียหายขั้นต่ำนั้นผู้ร่างกฎหมายเห็นว่าไม่สอดคล้องกับระบบกฎหมายละเมิดของญี่ปุ่น และภายใต้สภาพเศรษฐกิจและสังคมของญี่ปุ่นนั้นเป็นไปได้ยากที่ผู้บริโภคจะแสวงหาประโยชน์เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจำนวนเล็กน้อยจากผู้ผลิตจากการฟ้องร้องคดีโดยอาศัยกฎหมาย Product Liability ยิ่งไปกว่านั้นการกำหนดวงเงินขั้นต่ำ ทำให้ผู้เสียหายที่ต้องการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนที่ต่ำกว่าวงเงินที่กฎหมายกำหนดต้องไปฟ้องเป็นคดีละเมิด ซึ่งเป็นการผิดวัตถุประสงค์ของกฎหมาย Product Liability ที่ต้องการให้การพิจารณา เป็นไปโดยเร็วเพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย¹¹⁴

ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิด มาตรา 6 ของกฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่นได้บัญญัติให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของญี่ปุ่นมาบังคับใช้โดยอนุโลม¹¹⁵ ซึ่งได้ให้อำนาจศาลที่จะมีดุลพินิจปรับค่าสินไหมทดแทนลดลงตามส่วน

กฎหมายญี่ปุ่นไม่ได้กำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไว้สำหรับความรับผิดชอบในทางแพ่ง เนื่องจากนักกฎหมายส่วนใหญ่เห็นว่าค่าสินไหมในเชิงลงโทษทำให้สมดุลของประโยชน์ของผู้เสียหายและผู้ทำละเมิดเสียไป นอกจากนี้คำพิพากษาของศาลญี่ปุ่นจำนวนมากได้ตัดสินว่าญี่ปุ่นไม่รับหลักค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษเนื่องจากขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน¹¹⁶

¹¹⁴ Asami อ้างในศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 93

¹¹⁵ มาตรา 722 (2)

¹¹⁶ คำพิพากษาศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 1 กุมภาพันธ์ 1982 (1044 Hanrei Jiho 19)

คำพิพากษาศาลสูงเมืองโตเกียว 11 มีนาคม 1988 (1271 Hanrei Jiho 3)

คำพิพากษาศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 18 พฤษภาคม 1982 (1231 Hanrei Hiho 85)

4.3.2.7 ภาระการพิสูจน์

แม้ว่ากฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่นไม่ได้บัญญัติให้โจทก์ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย คือไม่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อหรือจงใจ แต่ก็ไม่มีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่เป็นคุณแก่โจทก์ว่าสินค้ามีความไม่ปลอดภัยหากสินค้านั้นก่อให้เกิดความเสียหายเมื่อสินค้าถูกใช้ตามลักษณะที่คาดเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล โจทก์จึงยังมีหน้าที่พิสูจน์ว่าสินค้านั้นมีความไม่ปลอดภัยอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุของความไม่ปลอดภัยและต้องนำเสนอข้อสงสัยด้วยว่าความเสียหายของโจทก์เป็นผลโดยตรงจากความบกพร่องของสินค้านั้น เช่น ในคดี *Katsurakana v McDonald* (ศาลชั้นต้นเมืองนาโงยา 30 มิถุนายน 1999)¹¹⁷ โจทก์ได้ดื่มน้ำส้มที่ซื้อจากร้านของจำเลยซึ่งเป็นบริษัทผลิตอาหารและเครื่องดื่ม หลังจากนั้นโจทก์มีอาการบาดเจ็บในลำคอโดยมีเลือดออก โจทก์จึงมาฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยตามมูลละเมิด สัญญาและกฎหมายสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โจทก์ได้นำสืบว่ามีสิ่งแปลกปลอมอยู่ในน้ำส้ม และสิ่งแปลกปลอมนั้นเป็นสาเหตุของความเสียหายของโจทก์ แต่โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงขนาดว่าสิ่งแปลกปลอมที่อยู่ในน้ำส้มนั้นคืออะไร แต่หากโจทก์ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเพราะความไม่ปลอดภัยของสินค้า ศาลก็จะไม่กำหนดค่าเสียหายให้ ดังเช่นในคดี *the Foundation Case* (22 พฤษภาคม 2000 1718 Harei Jiho 3) โจทก์ได้ใช้เครื่องสำอางประเภทแป้งผัดหน้าทีซื้อจากห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง หลังจากที่ใช้ได้ระยะหนึ่งเกิดอาการแพ้หน้าเป็นผื่นแดง โจทก์จึงมาฟ้องว่าเครื่องสำอางนั้นมีเอกสารบรรยายสรรพคุณสินค้าว่าเครื่องสำอางชนิดนี้ปลอดภัยต่อผิวหนังผู้ใช้แม้แต่ในกรณีที่ใช้มีผิวแพ้ง่าย และโจทก์ก็เชื่อในคำโฆษณาดังกล่าวจึงซื้อมาใช้ จึงมาฟ้องผู้ขาย ผู้ผลิต และผู้จัดการจำหน่ายให้รับผิดชอบว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมาย Product Liability เนื่องจากวิธีการใช้หรือคำเตือนบกพร่อง แต่ศาลเห็นว่าโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ ได้อย่างไรศาลจึงสั่งจำหน่ายคดี

4.3.2.8 ข้อยกเว้นความรับผิด

กฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่นบัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดไว้ 2 ประการ ในมาตรา 4¹¹⁸ ดังนี้

คำพิพากษาศาลสูงเมืองโตเกียว 13 กันยายน 1994 (1514 Hanrei Jiho 85)

คำพิพากษาศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 27 พฤษภาคม 1994 (1498 Hanrei Jiho 10)

¹¹⁷ อ้างในศักดิ์ดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 93

¹¹⁸ Article 4 (Exemptions) In cases where Article 3 applies, the manufacturer, etc. shall not be liable as provided in Article 3 if he/she proves that:

- (i) the defect in such product could not have been discovered given the state of scientific or technical knowledge at the time when the manufacturer, etc. delivered the product; or

1. ระดับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และทางเทคโนโลยีที่มีอยู่ในช่วงเวลาขณะที่ผู้ผลิตนำสินค้าออกจำหน่ายไม่อาจตรวจพบความบกพร่องนั้นได้ (state-of-the-art defence หรือ development risk) ข้อยกเว้นนี้บัญญัติขึ้นเพื่อไม่ให้กฎหมาย Product Liability เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆในวงการอุตสาหกรรม เพราะมีฉะนั้นแล้วผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการจะไม่กล้าพัฒนาสินค้าขึ้นใหม่เพื่อนำออกวางจำหน่าย และท้ายที่สุดแล้วผู้บริโภคเองจะเป็นผู้เสียประโยชน์ ส่วนผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายก็ยังพอมีทางเยียวยาจากระบบสวัสดิการของรัฐ เช่น ระบบประกันสังคม ระบบชดเชยคนงานที่ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ ส่วนในด้านผู้ผลิตนั้นก็น่าจะถือได้ว่าได้ใช้การป้องกันความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความเสียหายดีแล้วเพราะได้ใช้ความรู้ความสามารถเท่าที่มีอยู่ในช่วงเวลาที่ตั้งมอบสินค้าตรวจสอบแล้วแต่ไม่พบเหตุที่น่าจะทำให้มีความบกพร่องเกิดขึ้นได้ นักกฎหมายญี่ปุ่นคาดว่าศาลญี่ปุ่นจะตีความคำว่า “ความรู้” ตามบทบัญญัตินี้เพื่อเป็นข้อต่อสู้ให้ไม่ต้องรับผิดโดยใช้มาตรฐานที่สูงมาก โดยอย่างน้อยที่สุดต้องสอดคล้องกับกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าอื่นๆที่มีบังคับใช้อยู่ในขณะนั้น เช่น กฎหมายยา กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยของคนงาน กฎหมายว่าด้วยสารเคมี¹¹⁹ จากคำพิพากษาของศาลญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าศาลญี่ปุ่นจะไม่วินิจฉัยให้จำเลยได้ประโยชน์จากข้อต่อสู้ State-of-the-art defence อย่างง่ายๆเช่น อาหารเป็นพิษเพราะปนเปื้อน¹²⁰ เจ้าของร้านได้ยกข้อต่อสู้โดยอ้างว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะตรวจสอบว่าปนเปื้อนมีเชื้อ STEC ปนอยู่หรือไม่ และไม่มีวิธีใดที่จะป้องกันไม่ให้เชื่อดังกล่าวปนเปื้อนปนเปื้อนปนเปื้อน ศาลไม่ได้วินิจฉัยข้อต่อสู้ของจำเลยโดยตรงแต่วินิจฉัยว่าจำเลยไม่อาจพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าปนเปื้อนปนเปื้อนปนเปื้อนในจังหวัดชิบะจะมีเชื้อโรคปนเปื้อนเป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดเห็นได้ เพราะจากเอกสารทางการแพทย์ชี้ให้เห็นว่าปนเปื้อนปนเปื้อนปนเปื้อนในจังหวัดชิบะอาจปนเปื้อนเชื่อดังกล่าวได้ และได้ตัดสินใจให้จำเลยต้องรับผิดเพราะเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเนื่องจากคำเตือนบกพร่อง

2. ข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตชิ้นส่วน หากชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบมีความไม่ปลอดภัยและผู้ผลิตสินค้าสำเร็จรูปได้ใช้ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบที่ไม่ปลอดภัยนั้นมาประกอบหรือผลิตเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายหรือสินค้าสำเร็จรูปและทำให้เกิดความเสียหายขึ้น กฎหมายกำหนดให้ผู้ผลิตชิ้นส่วนซึ่งใช้ในการผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายไม่ต้องรับผิดหากผู้ผลิตชิ้นส่วนสามารถพิสูจน์ได้ว่าความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและตน

-
- (ii) in case where the product is used as a component or raw material of another product, the defect occurred primarily because of the compliance with the instructions concerning the design given by the manufacturer of such another product, and that the manufacturer, etc. is not negligent with respect to the occurrence of such defect.

¹¹⁹ ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 100

¹²⁰ ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 13 ธันวาคม 2002 อ้างใน ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 86

ไม่ได้ประมาทเดินเล่อในการผลิตนั้น ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผู้ประกอบการรายย่อย อย่างไรก็ตามก็ผู้ผลิต
ชิ้นส่วนและผู้ผลิตวัตถุดิบนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ประกอบการรายย่อยเสมอไป

มีข้อสังเกตว่า ญี่ปุ่นมีกฎหมาย Government Compensation Law ซึ่ง
กำหนดให้รัฐบาลต้องรับผิดชอบเกิดความเสียหายขึ้นเพราะการควบคุมความปลอดภัยของรัฐบาล
ไม่เพียงพอ โดยให้ผู้เสียหายฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ ด้วยเหตุนี้ ญี่ปุ่นจึงไม่ได้นำข้อยกเว้นความรับ
ผิดตาม Article 7 (e) ของ EC Directive 85/374 EEC ที่ได้บัญญัติให้ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดแม้สินค้ามี
ความปลอดภัยหากสามารถพิสูจน์ได้ว่าได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ออกโดยรัฐบาลมาใช้ใน
กฎหมายของญี่ปุ่น การปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยที่กำหนดโดยหน่วยงานของรัฐจึงเป็น
เพียงมาตรฐานความปลอดภัยขั้นต่ำสุดเท่านั้น ไม่อาจนำมาเป็นข้อต่อสู้เพื่อยกเว้นความรับผิดของ
จำเลยได้

4.3.2.9 อายุความ

การนับอายุความในการฟ้องคดีตามกฎหมาย Product Liability ของญี่ปุ่น
แยกออกได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะของสินค้า ดังนี้

ก. อายุความสำหรับสินค้าทั่วไปที่ไม่ทำให้เกิดพิษสะสม สินค้าทั่วไป
เช่น รถยนต์ เครื่องปรับอากาศ วิทยุ โทรทัศน์ซึ่งเป็นสินค้าที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายในลักษณะที่
เป็นพิษสะสมที่ต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งกว่าผลของพิษสะสมนั้นจะปรากฏ ผู้เสียหายต้องฟ้องคดี
ภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้กระทำผิด แต่ไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันที่
ผู้ผลิตส่งมอบสินค้า

ข. อายุความสำหรับสินค้าที่ทำให้เกิดพิษสะสม สินค้าบางประเภทไม่
ก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายที่เห็นได้ทันทีแต่ผลของความเสียหายจะปรากฏต่อเมื่อเวลาได้
ผ่านไปไคร่ระยะหนึ่ง สินค้าประเภทนี้ได้แก่ สารเคมี ยา กระจกที่เคยกเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาได้แก่
สารใยหิน (Asbestos) หรือยา DES ซึ่งผู้ที่ได้รับสารหรือยาดังกล่าวใช้เวลาจนถึง 20-40 ปี จึงจะ
ปรากฏอาการป่วยให้เห็น ซึ่งก็จะพ้นเวลาที่ผู้เสียหายจะสามารถนำคดีมาฟ้องร้องตามอายุความที่
กฎหมายกำหนดสำหรับสินค้าทั่วไปได้ กฎหมายจึงกำหนดให้เริ่มนับเวลาที่ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดี
ภายใน 10 ปีนับตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายทราบถึงอาการที่เกิดพิษสะสมในร่างกาย

ผลกระทบ

ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้กฎหมาย Product Liability มีการตื่นตัวทั้งในภาคเอกชน
และภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นได้มีการปรับตัวในเรื่องการควบคุมคุณภาพสินค้า การ
สื่อสารกับผู้บริโภค มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอุบัติเหตุให้ผู้บริโภคได้ตระหนักถึงอุบัติเหตุอัน
อาจเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย MITI ได้จัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียนและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ
เอกชนและตรวจสอบผลิตภัณฑ์สินค้าทั่วประเทศ มีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้บริโภคประจำท้องถิ่น
ขึ้น จำนวน 321 สำนักงาน ทั่วประเทศเพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ปกป้องคุ้มครองและเป็นคนกลางใน

การระงับข้อพิพาท ทำให้คดีที่ฟ้องร้องตามกฎหมาย Product Liability ขึ้นสู่ศาล ไม่มากอย่างที่สภาอุตสาหกรรมญี่ปุ่นได้คาดการณ์ไว้ ในขณะที่จำนวนผู้ร้องทุกข์ถึงความเสียหายจากความบกพร่องของสินค้าเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็น 2 เท่า¹²¹ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคการเจรจาไกล่เกลี่ยประนีประนอมนอกศาลเป็นทางเลือกในการยุติข้อพิพาทมากกว่าที่จะฟ้องร้องเป็นคดี

---

¹²¹ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น หน้า 27